

297672

biu

TA-534

1984

91

Fasching

W. 28 m. 4

1744

297672

248

NOVA DACIA

Sive

PRINCIPATUS TRANSILVANIÆ PARS QUINTA.

HONORIBUS

Illustrissimi ac Magnif. Dom. Dom. Comitiss

A N T O N I I

K O R N I S

L. B. de Gõncz - Ruzka

Sacræ Regiæ Hungariæ & Bohemi-
cæ Majestatis Actualis Camerarii & Con-
siliarii Gubernialis ac per Transilvaniam,
Partesque eidem annexas Supremi
Comissarii Provincialis &c. &c.

DICATA

Dum In Alma ac Regio-Principali Soc. JESU

UNIVERSITATE CLAUDIOPOLITANA

Peril. ac Erud. DD. NICOLAUS SZEREDAI de Sz.
Háromság & FRANCISCUS ZAMBLER de Cserná-
ton è Conv. Nob. Theologiæ Polemicæ Auditores
Controv. Fidei publicè propugnarent

SUB

R. P. FRANCISCO FASCHING
è S. J. AA. LL. & Philosop. Doctore ac
Theologiæ Polemicæ Professore

O R D I N A R I O.

Anno Temporis Novissimi M. DCC. XLIV.

Claudiop. Transilv. Typ. Acad. S. J. per Micha. Becskereki

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

367032

240

*Justitia elevat Gentem: mi-
seros autem facit Popu-
los peccatum. Proverb.*

14. c. v. 34.

ILLUSTRISIME
DOM. DOM. COMES
MECOENAS
GRATIOSISIME.

Gloriabatur olim

Carolus IV. Imperator, Elogio Bohemis à se dato, quod palam ac crebrò coram Imperii Ordinibus protulit : Habere se in Bohemia Doctam Nobilitatem.

Tua Mecœnas illustri-

Iustrissime Gloria, quantumvis illa
multiplex, in eo tamen non immo-
dica sanè, dum in Præsidium Reli-
gionis ac Reip. Dacicæ, Tuâ Libera-
litate Literarum Studiosos fovere per-
gis, & quotannis in Scientiarum
Lyceis Doctos promoveri facis: ut
non modò Doctam Nobilitatem,
sed magnam etiam Daciæ partem
in Minervæ Regnum assurgere lati
videamus. Boni igitur consule, quod
famulatrix Modestiae Tuæ ista lau-
datio, priusquam ad reliqua Virtu-
tum Tuarum Ornamenta gradum
faciat, Te Illustrem ac Magnum in
propugnando Literarum Cultu, toti
Daciæ exhibeat. Et quoniam pro-
prio Eruditionis ac Sapientiae Tuæ
Marte, Fideique Orthodoxæ Zelo,
Appiam Tibi Honoris ac Gloriæ vi-
am complanasti, quam magnis pas-
sibus ingressus, Virtutum signasti
vestigis; quid mirum itaque? si
in eo Dignitatum fastigio tantopere
effulgeas, in quo Te Regnantis
Principis ac Meritorum Tuorum suf-
fragia collocarunt. Rutilare profe-
rò No-

Etò Nomen Tuum inter Atlantes Da-
cia debuerat, ut Lux, quæ ignem
Tuum sequitur, Te etiam extra
Patriam illustraret. Ut primùm e-
nim in plurium Principum Atriis Ho-
spes illuxisti, ita ubique Ingenii,
Pietatis, Moderationis ac Modestiae
Tuæ radii Te discreverunt: ut con-
tinuò Romani Principes, Ipsèque
summus Orbis & Urbis Pontifex:
Primi subindè in Austria Aula Re-
gie Ministri: Proceres quoque Hun-
garie, Te omni benevolentia &
Honore prosecuti sint; aggenitas in-
super præcelsæ Tuæ Indolis dotes,
& in his clarissimæ Kornisiorum Do-
mûs, Te veluti Fulcrum suspexe-
rint. Sed Neque immeritò ex Eru-
ditorum, ac veterum monumento-
rum sensu, Kornisios luxatis sylla-
bis, à Romanorum Corneliorum san-
guine Ortum suum habere existima-
verint. Quæ ut non ad gratiam
tantum dixisse videar, sed Veritate
stabiliam; Pace itaque Tuâ Mecœ-
nas Illustrissime, Auræ Clavi Tuâ
utar, quâ Te Inviictissima Regina

Hungaria exornavit, ut Gentilitiam Kornisianæ Prosapie Domum referare, & Aviti Stemmatis Tui Ceras lustrare valeam. Novi enim quàm aditu sis facilis, alloquiò Commis, & velut ex Magnete compellus, dum summos juxta ac infimos in amorem Principis & Reip. emolumentum attrahis.

Subeo itaque Honorata Gentis Tuæ Atria, pando ære fusas Kornisiorum Valvas, dum pro foribus Domus Vestræ, stat ad limen Humanitas, & sacer ad ingressum invitat Honor. Video venerandam in Vestibulo Prosapie Vestræ Vetustatem, Titulos Dignitatum lego, Regii Senatûs Capita & Militaria Trophæa circumspicio. Hinc Gentilitius Vester Unicornis, quò olim Roma Patritios Cornelios decorârat, eburneâ horridus Cuspide, Kornisianæ robur Fortitudinis ostentat: pungit neminem, gladios tantummodo acuit & Consilia in hostes Reipublicæ; ut intaminatam Majorum Tuorum, erga Reges ac Cæsares, conte-

contestatam toties Fidem indicaret,
& incorruptum Boni publici amorem
comprobaret. Illinc Progenitoris
Tui ac Avunculi, in oculos incur-
runt Statuæ, STEPHANI & SI-
GISMUNDI, quos non ita pridem
ut Patriæ Patres, Magnos Mario-
philos, & Meliores Regni Optima-
tes, à supremis Præfecturis celeberrimos coluimus.

Post tanta Nomina, jam ipsa Dacia Numina semet aspectabilia ob-
ciunt, quorum illustria Facinora, si
in ætatem Ausonii aut Pacati incur-
rissent, eorum Panegyricis insertos
legeremus. Primus harum Ditio-
num limites est ingressus, Gloria pa-
riter ac Vestri Nominis Dux, atque
intra Daciæ fines, Primum Korn-
fianæ Lineæ Punctum, Caspar Korn-
nifius, Supremus Marmacia Comes
& Præsidii Huszt Præfectus. Heros
acerrimus, & cum Marcello, GLA-
DIUS REIPUBLICÆ. Qui sub
Sigismundo Bathorio Summus Copia-
rum Dux, Turcas ac Tartaros sæ-
pius quidem, sed ad Temesvarium

memorabili clade protrivit : Exilia
& Vincula , ut fortem Virum de-
cuit , à Perfidis toleravit , atque ut
Rudolpho Cafari ac Regi Fidem , &
in Fide magnam Transilvaniae par-
tem cum Valachia fervaret , caſo
ſubindè à Valachis Andrea Batho-
rio Cardinali , Caſareus Locumte-
nens floruit , neque Auſtriacam ad-
verſus Domum Fidelitatem prius
poſuit , quàm antè Muricem , ſuo
in ſanguine Vitam Trabeatam ex-
uiſſet.

Sed ne proluxior excrescat Oratio,
pauca de Balthaſare & duobus Si-
giſmundis , Kornifiæ Gentis He-
roibus , ac Dacicarum Copiarum
ſummis Ducibus memorabo , quo-
rum gloriam ſvada Iſtvanſii dudum
celebravit. Nemo hætenus Majo-
rem in Transilvania vidit Terna-
rium. Omnes hi Magni , omnes
Caſtra , & belli robur. Omnes in
Armis & Equis nati , vix non Cen-
tauri ; ſed veriùs Caſtrioti , quia
Manum priùs habere noluerunt ,
quàm Gladium. Balthaſar Tritavus
Tuus

Tuus, casâ sæpius Barbarorum multitudi-
ne, Fronte & Ense laureatus,
adeò conatibus Moysis Siculi obstitit,
ut nullus Aries bellicus, vi tantâ
Mosaici latera Exercitus quateret,
quàm Unicornis Kornifianus. Si-
gismundus deinde, Balthasaris Fra-
ter, quem non Tyria lana, sed Ca-
put & Senator Animus, Patriæ
Consulem fecit, Martiam Bellonæ
indutus Togam, Caduceo instructus
Mercurium sæpè prævolans, eas Le-
gatus ad Casarem, Patriæ, vicino-
rumque Regnorum curas in Aulis
confecit: ut pretiosos illius sudores,
Romanorum Imperator & Rex &
Ordines Hungaria, Signatoriâ vel-
uti Gemmâ Coronârint: dum Le-
gibus Regni, Articulo 19nò Anni
1608vi aureo tanquam annulo, Pa-
cis Fecialem Kornifium inseruerunt.
Sigismundus alter, fulmineus ille
Daciæ Gradivus, Hercules Hungari-
cus, nunquam latiores Daco Prin-
cipi lituos canere auditus, quàm
dum ad Szalontam, lunatam ex
Lerna Asiæ Hydram, usque adeò
§ § profli-

profligavit , & Campos , Turcico
cruore tinxit ; ut tota in gaudiis na-
tare visa sit Transilvania. Sed hæc
fufius Honor , in Kornifianæ Do-
mus Faftos dudum retulit.

Hæret jam in arena animus , &
Oratoris Facundia languet , dum
tempus profari monet , de altero Bal-
thafare Kornifio , illuftri illo Or-
thodoxæ Fidei & Reip. in Dacia Sy-
dere , quod in Jovis ufque Cælum
Hiftoria extulit. O triftia Fata &
acerbas ætatis illius vices ! quâ In-
clytus Togâ , & Sagô Heros , pro
Æquitate , Legibus , & Avita Reli-
gione , fub Gabriele Bathorio infau-
fto Principe , Vitæ integer , fcclerif-
que purus , in vincula & Mortem
ultro ruit : ut fuæ Proſapiæ , imò
Religioni auream fervaret Liberta-
tem ! Tantùm fcilicet in frigido et
iam Senio , Kornifii calebat Animus
Pietate , ut pro Fide ſanguinem mit-
tere oportuerit. Veſuvii utique mo-
re , nives in vertice , doctam caniti-
em Balthafaris intelligo , flammam
visceribus tulit , quâ Virtutum Cul-
tu &

tu & Veritatis causâ, in Trabeam exarserat. Ad insolitam tanti Viri necem, dirigit Honor, Ordines expalluerunt Daciæ, & sola publicos inter luctus, Cæcitati suæ applaudebat Tyrannis. At magnis pulchrum est Familiis, non stantes tantum in Curribus Æmilianos Orbi proponere; sed de Fortunæ etiam Rota descendentes Avunculos, flentemque Honorem, pio fastu Religioni ostentare. Utrumque hoc Decus est, utrumque Magnum; attamen Sol semper in Occasu major est, quàm in Meridie.

Diutiùs Domi Tuæ Mecœnas Illustrissime hæsimus, & Heroum per-
vetustæ Familiæ Tuæ Aciem, totam Majorum Tuorum Domum, imò Numinum Capitolium paucis recensui; ut multas adhuc Laureas, multos Murices, Heroas innumeros silentio præterirem: eò quod ad Te properaverim. Abiveram à Te tantillum, sed tanquam à Mari flumina, quæ undis aucta, in Oceanum iterum revertuntur, Tuæque Dignitatis Alto illabuntur. Per vastum Kornisiani sanguinis

*gvinis jactabar Mare ; Stabat tamen
Gentilitius Tuus Unicornis pro Pha-
ro, & Illustrissimi Honoris Tui Lu-
cem in omnium spargebat aures , o-
culos, Animum. Acus erat Magne-
tica calamus noster, Tu Mecœnas
Polare Sidus, ad quod vertebatur.
Stamus iam ergo in Portu, & in Flo-
ridam Honoris Tui exponimur. Na-
vi exscendimus attoniti, quia Tu, u-
no vestigio immane quantum ascendi-
sti? si adhuc unum passum feceris,
propè summum Daciæ Numen consi-
stes. Vale, etates tantas Vive, ut
pulchrum Tui Senium, rerum à Te ge-
renderum Gloriâ, Domum Kornisiam
augeat, quam Majores Tui, tam ma-
gnoperè repleverunt, & in seris pe-
renna Kornisiis.*

Ita vovet

*Devinctissimus
idem qui suprâ.*

THESES

THEOLOGICÆ POLEMICÆ
D E

Ecclesia Christi in Ter-
ris Militante.

I

Ecclesia Christi Militans, est
Coetus Vocatorum sub Re-
gimine legitimi Pastoris, Vicarii
Christi in terris, usu Sacramen-
torum Christianam Fidem profiten-
tium. Undè tam Justì, quàm
Injusti & reprobi, sunt vera mem-
bra Ecclesiæ, modò non habe-
ant peccatum infidelitatis.

I I.

Gentiles, Judæi, Turcæ, Hæ-
retici aperti, Apostatæ & Schif-
matici quà tales, non sunt mem-
bra Ecclesiæ Christi.

III.

Excommunicati, & per sententiam legitimi Pastoris declarati, similiter membra Ecclesiæ esse desinunt. Catechumeni, sunt actu membra Ecclesiæ Christi.

IV.

Vera Christi Ecclesia, quæ est unicè Romano-Catholica, semper fuit, & est visibilis ac conspicua Mundo. Insuper, est ipsa necessariò Perpetua; neque unquam deficere: sed neque in rebus Fidei & Decretis morum errare potest.

V.

Ecclesia Christi Romano-Catholica, ex notis suis est evidenter credibilis, quarum quatuor sunt præcipuæ; nimirum: quòd sit *Una*, unitate Doctrinæ Fidei: quòd sit *Antiquissima*, hoc est: à Christo fundata, ab Apostolis propagata, & per continuam successionem usque modò conservata: quod sit *Sancta*, Sanctitate Doctrinæ & morum: quòd sit
Catho-

Catholica, hoc est: Universalis per totum Orbem diffusa. Extra Ecclesiam Christi, quæ est Catholica, nullus salvatur.

V I.

In Ecclesia Christi semper fuit Caput visibile. Christus Dominus post suam Resurrectionem Caput visibile in Ecclesia D. Petrum sibi substituit, cum Suprema Potestate in omnes Fideles.

V I I.

Romani Pontifices in Primatu Ecclesiæ sunt veri Successores Divi Petri, ac in terris Vicarii Christi Domini.

V I I I.

Romanus Pontifex in rebus Fidei & Decretis Morum pro tota Ecclesia ex Cathedra definiens, tam in Concilio Generali, quàm extra illud, est infallibilis.

I X.

Omne Concilium Generale legitimè in Ecclesia congregatum, ob promissam à Christo Domino Ecclesiæ assistentiam Spiritûs Sancti, in

cti, in rebus fidei est infallibile.
Romani Pontificis auctoritas & Po-
testas, est supra Concilium Ge-
nerale.

X.

Romanus Pontifex etsi directè
non habeat Dominium tempora-
le totius Orbis Christiani: habet
tamen directè & jure Divino su-
premam Potestatem Spiritualem in
totam Christianitatem, ita, ut
Ecclesiasticas leges, totam Ec-
clesiam in conscientia obligantes
condere possit.

O. A. M. D. G.

NOVA DACIA

Ex

Probatis Scriptoribus
Deprompta.

PARS QUINTA.

Nomina Principum ac Gubernato-
rum Transilvaniæ Eorumque gesta
ex Ordine Referens.

§ I.

GABRIEL BATHORIUS TRAN-
SILVANIÆ PRINCEPS OCCISUS.

ANDREAS GECZIUS REJECTUS.

GABRIEL BETLENIUS POTENTISSI-
MUS TRANSILVANORUM PRINCEPS.

CATHARINA BRANDEBURGICA

BETLENI VIDUA EXAUTHORATA.

STEPHANUS BETLENIUS, GABRIE-
LIS FRATER DETURBATUS.

A Nno MDCIII. Gabriel Bathorius
postremus nobilissimæ Familiæ
Hæres, & tanti nominis quod

A

Sto-

Stephanus Rex Poloniæ , magnopere illustravit , ejusdem lineæ maxima labes , ab avita Religione infelicitè degener : suscepto mirâ aviditate , initio Veris Daciæ Imperiô , Consilia sua ac Curas non tam ad Remp. quàm Fortunam suam muniendam advertit ; neglecto enim Rudolpho Cæsare , ac recens creato Hungariæ Rege Mathiâ secundo , missis ad Turcas Oratoribus , Stephano Betlenio , & Balthasare Kornisio , Sultani Clientelam ambivit : quod nimirum pronius , infelicitè auspicatum , infelicius perderet Magistratum. Affirmato enim sibi à Turca Principatu , pudendis sanè datis Constantinopoli legibus , se & Provinciales omnes Turcicis amplius vinculis implicuit , si largè remissum tributum excipias ; florere tamen sibi universa ac gestire videbatur Transilvania , eò vel maximè titulô , quod Cæsareum à se Imperium removisset. Ita multis etiam spina sæpè grata est , ex qua spectatur rosa : sed neque vulnus præcogitatur , quod infliget carpenda. Siculi ferventibus reliquis Provincialibus , pro suo quoque in Principem studio , Udvarhelinum concurrunt , & inter cætera promissa , seu voluntate seu necessitate propensi ,

penſi, Salinas Regii ab antiquo juris ,
 potiore ſuffragio Principi reſtituunt. Ba-
 thorius in hac pace domeſtica, evigilâſ-
 ſe viſus , tandem per Legatos , novo
 Hungariæ Regi Mathiæ, novam digni-
 tatem gratulatur ; officium quidem ad
 ſpeciem præſtitit, partes tamen boni Vi-
 cini nunquam adimplevit; reſoluto enim
 in vitia Principe, primùm res civiles ,
 gravi per eum procellâ concuſſæ, ut plu-
 riſſimùm quidem , ob exercitam in Tran-
 ſilvanos Saxones Tyrannidem, & vim a-
 lienis illatam thoris : tùm verò & Re-
 ligioni bellum indixit, ut Sacra fuſius re-
 fert Dacia. Atque hanc ob cauſam ſuis
 domi exoſus , foris autem Tartari inſtar
 metuendus , crebrò in vicinam Hunga-
 riam hoſtiliter procurrit, vaſtiſſimas illas
 terras ſemel , atque iterum percurrit ,
 vicos incendit , haud pauca , abactis
 hominum pecorùmque ſpoliis , caſtella
 ſubegit; non enim aliud è locis toties
 direptis abradi poterat. Rex Mathias
 tot ſubditorum damnis irritatus , jubet
 Radulonem Tranſalpinæ Vajvodam, a-
 pertas illas injurias ulciſci; itaque cum
 Petraſcone Moldavo, haud procul Co-
 ronâ , prædatrices Bathorii turmas ad
 interneccionem delet; ſed Sigismundus

quoque Forgachius Mathiæ Regis Dux, grave Bathorio malum portabat, quem alio itinere Thomas Bosnyakus & Nicolaus Forgachius cum aliquot cohortibus sequebantur, ut elatos Bathorii Spiritus reprimerent; sed has postremas copias, Perfidia Andreæ Nagy Hungariæ Hajdonum Seductoris, cum perdidisset: haud arduum Bathorio visum est, auxiliariis Turcarum Tartarorumque agminibus adjuto, Regium militem invadere, & in effusam fugam conjicere. Forgachius perditis impedimentis, dissipatoque milite, cum residua copiarum parte, per invias & præruptas alpes diu errans ad extremum per Moldaviæ & Poloniæ fines, ex fuga & inedia languens, Mense Decembri ægerrimè in Hungariam evasit. Bathorius non sui, sed hostium hoc bello victor, in ea communi lætitia, in præmium rei bene gestæ, Turcis & Tartaris populandam non tam objecit Transilvaniam, quàm dissimulavit; ex ea enim duodecim hominum millia in servitutem abacta sunt. Ad hæc novo æstu abreptus, cum domi ab inope populo vectigalibus exhausto, nec quicquam ærario inferre posset, novas acturus prædas, rursus in Hungariam irruit; sed quum

quum à Comitatenſi Milite tertium repelleret, ad ſua tutanda reverſus, poſt tot editos belli tumultus, pacem cum Mathia Rege ſancit, quam anno MDCXI. obſignatam, non evulgatis conditionibus, Scriptor Tranſilvanus prodidit.

Verum haud diu, eò Pacis otio Tranſilvanis frui licuit; nova ſiquidem ſubito, vertente anno hujus ſæculi duodecimo, exorta eſt factio, dolò Andreæ Nagy, qui coortis cum Bathorio ſimulatibus, rebus ſuis diffidens ad Turcas profugerat, Daciæ dominatum affectare deprehenſus, Herum in iras, rabiem, & ad repetendam quoquo modo ultionem inflammavit; miſſo itaque ad Achmetem Byzantium Legato Andrea Geczio, fideli ſcilicet homine, auxilium expoſcit, ut ſi oporteret, ejus vim vi repelleret. At Geczius verſò ſtylò, apud fulgentem Portam, cum multa de inſolentia & Tyrannide Bathorii, de oppreſſa ab eodem Nobilitate, de direptis Urbibus Cibinio & Coronâ, de ſublatis è medio etiam Equeſtris Ordinis Provincialibus, acriter percenſuiſſet, Herum ſuum facilè reum peregit: ſéque Principem dici, oblatâ in mercedem Lippâ, Jenoâ, & Varadino, poſtulavit. Data

A 3

condi-

conditio plerisque Turcarum arrisit ; quoniam Geczus rei hujus pertractandæ , administrum Mahometem Passam accepit. Interea Bathorius , suorum perfidiam odoratus , ne Magistratu excidat , ad artes malè fultæ reconciliationis , primum cum Andrea Nagy conversus , & mitigatis ad speciem odiis , amicitiam simulans , prælauto Andreæ convivio excipit , remotis subinde mensis , ad exercendam sonipedum velocitatem invitat : has inter cærimonias , inopinatò , validè impactâ , ut erat viribus potens , Andreæ pectori clavâ , in humum agit præcipitem , suâque manu semi-temulentum crudeliter obtruncat. Sublato hoc hoste , atrociùs deinde in bonos omnes , sed in primis in Catholicos sæviit , ipsam Crucem , commune Transilvanis cum Hungaris ad hæc usque tempora insigne , è Provinciali scuto exterminavit. Supererat nihilominus adhuc Geczus , marte vel arte in exitium præcipitandus ; Gabrielem itaque Betlenium cum muneribus Temesvarinum allegat , ne Turca Geczio suppetias iret : sed hic quoque legatus , insigni perfidiâ Hero illudit , & primum spe omni Principatûs potiundi Geczium dejecit : toto deinde ingenio ,
ut erat

ut erat vaferrimo , hoc unicè egit , ut in odium Turcarum Bathorium vocaret , & in primis quidem ejus Tyrannidem , impotentiam ac libidinem , acerba denique Ordinum odia adedò elevavit : ut Principatu dimovendum , & malè perdendum Turcis facilè perſuaſerit ; tum verò adhibitis obſequiis ac largitionibus , iis planè Conditionibus , quibus Ge-
 czius , ope Skanderi Paſſæ ab Achmete , cui ſe , ſuamque fidelem operam jurejurando devinxerat , Tranſilvaniæ Principatum obtinuit : quem anno 1613. X. Calen. Octobris Provinciales , Principem ſalutarunt. Bathorius ſuorum perfidiâ Legatorum circumventus , averſos inſuper à ſe Ordinum animos ſentiens , relictâ incertis Dominis Provinciâ , Varadinum velocibus equis abiit , brevi remoto omni obice , ut opinabatur , in Dominatum rediturus. Jámque Nicolaus Abaffius , cum aliquot cohortibus , in ejus auxilium adproperabat ; verum ut quem ſemel calamitas quærit , facilè invenit , atque ipſam apprehenſam licèt rursùs felicitatem , eripit : ita idem cum Bathorio peregit. Abaffius enim ipſe , cujus accèſſu Bathorii fortuna aſſurgere videbatur , eam mutabili voluntate &

nefario perfidiæ scelere , cum Andrea Geczio , Joanne Szilaffio , Francisco Redajo , Georgio Ladanio , Wolffgango Kamutio , ac pluribus aliis in cædem Bathorii conjuratis præcipitavit. Cùm enim relaxandi animi causâ in campum tendebat Bathorius , instigante Deczio quodam Calvinii Ministro , scdæ Conjuratiōis fautore , ex insidiis , in ipso suburbani vici aditu , plumbeâ glande , anno MDCXIII. die 27. 8bris interemptus est. Ut vixit , sic finiit. Cadaver de curru projectum , triduo serè eodem loco , tristi rerum humanarum ludibrio ac spectaculo fuit. Subinde in Conditorio Majorum Ecsedini tumulatum est , relictò Principibus documentò , quos legere Ministros , aut quibus Regnorum negotia , suâque Majestatem concredere debeant. Fuêre , qui in partem hujus facinoris Gabrielem Betlenium vocarent , & Bathorii Principis necem eidem attribuerent : fuêre & alii , qui multis argumentis huic rumori fidem derogarent. Quid hac in re Romanus Imperator idemque Rex Hungariæ Ferdinandus II. senserit , Regiis suis literis , anno 1625. toti orbi his verbis publicum fecit: *Posteaquam enim Gabriel Betlen Turcico exercitu*

citu instructus Transilvaniam invaserat, Dominumque suum, cui juratus erat, Gabrielem Bathorium possessione Transilvaniæ, deinde vitâ exturbârat, &c. En sævæ illi ætati coævum testimonium, cui Patrius quoque scriptor suffragatur. Anno insequente familiares Bathorii, tanto temporis spatio irâ & impetu circumacti, versaque in rabiem ultione, ut ultimam justî furoris scenam peragerent, deprehen-
 sos Medgyesini cædis auctores, Ladanium, Stephanum Zamboum, Szilassium Tokaini nuper Præfectum, è turri, in quam confugerant, egêre præcipites, injectoque saxo malè perditos, pessimè perdiderunt. Et hæc aut parilis huic, toto ferè sæculo, per Transilvaniam clari-
 oribus Familiis, moriendi erat statuta fatis necessitas: hic multorum funestus exitus, post abjectam Orthodoxæ Religionis doctrinam, caducas unicè opes ac dignitates, per fas & nefas cæco impetu ambientium.

Gabriel Betlenius nobili in Dacia loco natus, Patre Wolffgango, Matre Drus-
 fianâ Lazarianâ: Gabrielis subindè Bathorii famulatum secutus, ex hoc, ut Conjuratorum pœnas declinaret, in Turcia remansit, haud dissimulanter ad Principatum

patum Daciæ aspirans , ipsum Sultatum Adrianopoli convenit , Budensem alióque Passas promissis ac largitionibus sibi demeruit , cùmque in spem certam Principatûs venisset , geminas arces , Lip-pam , Jenoam , Omnia , quæ Bathorius addixerat , se redditurum jurejurando adpromisit ; imò fidem Turcis , dum viveret , chirographo suo testatam fecit. Sultanus tantis oneratus promissis , Be-tlenium in Clientelam recepit , atque ut meminimus , per Skanderem Passam pro more Sceptro honoratum , Ordinibus ad Tordam congregatis præsentavit , Prin-cipem Transilvaniæ dedit. Toto hoc , ac insequente anno , Sultani gratiam , cui acceptam unicè ferebat Dignitatem , re-bus omnibus antetulit ; sed neque ab of-ficio discessit , ut moderati Principis no-men impleret , ac recentem adhuc for-tunam stabiliret. His ita firmatus arti-bus , editum à Sultano diploma accipit , in quo præter communes præteritorum annorum servitutis leges , ea singularis fuit , ut Achmetes & Betlenius , pacis ac belli tempore , officio sibi mutuè re-sponderent. Anno deinde MDCXV. in pactionem quandam pacis cum Germa-no Cæsare Mathia venit , vi cujus con-niven-

nivente Betlenio protrita Religio Catholica aliquantum Transilvaniæ ostensa est. Jesuitis enim Princeps ædes Monastorienses restituit, & beneficiis non diu duraturis auctos benignè habuit. Eadem facilitate insequentibus annis, Provincialibus æquum se præbuit, & nisi Betlenianæ artes fuerint, Achmeti speciosa planè verba, Hungaris omnem amicitiam & opem, suis literis admetiebatur, ab omnibus omninò laudandus, si verbis fides constitisset. Eodem tempore secuturis malis, quæ fors animo Betlenius præceperat, Cometa prælulsit, & visa est Mater, cujus ex utero infans vociferabatur: *Væ Vobis!* eandem, quod mirum fuit, infans comminationem, adductâ matre in conspectum Betlenii, non sine horrore & metu adstantium, lamentabili voce ter repetivit. Et grande omnino Transilvaniæ malum impendebat, quod Thomas Farkassius Betlenii apud Turcas Nuncius, utique ab Hero suo perfidiam doctus, novo scelere parturiebat; is enim præter ea, quæ Betlenius addixerat, longè auctius tributum, si demoto Hero, in Principatum sublevetur, Turcis detulit: adjectis insuper trecentis Transilvanis pueris annua-

annuatim Byzantium transmittendis. Tam atroci detectâ perfidiâ, Herus execrandi sceleris auctorem in ipso partu, elisâ laqueo gulâ offocavit.

Anno MDCXIX. Betlenius sancitam cum Mathia Cæsare pacem, cum Ferdinando quoque novo Hungariæ Bohemiæ-que Rege, datâ utrinquè fide affirmat : Sultanum sibi offensum, ut placaret, arces Lippam, Jenoam, Aradum offert, repugnantibus earum Præfectis, expugnatas tradit; ut quo scelere Principatum inierat, eodem servaret. Arma deinde, quæ in perniciem Hungariæ comparaverat, iis se in subsidium Ferdinandi usum comminiscitur; non ignorabat enim, gliscentes sub cinere seditio-nes æstuantium in atrox bellum accolarum Tibisci, quibus Jeroslaus quidam Zmeskalius Luthericola, facem admo-
verat, atque ut in partes factiosorum, novi Evangelii propugnator Betlenius veniret, Acatholicis Hungariæ Nobilibus in turbido piscari solitis, facile se Ducem præbuit. Spretâ itaque repetiti foederis Religione, conflatóque opinio-
ne citiùs exercitu, cui Georgium Rakoczium cum dictatoria potestate præfecerat, ferale bellum in Hungariam celerri-
mè in-

mè infudit. Quacunque gradiebatur , ab effusis in occursum Factiosis , magnâ lætitiâ acceptus , immane quantum viris accrevit. Die 24. Augusti ad plana Tibisci consedit. Senatus Cassoviensis Calvino devotus , Rakoczium longè adhuc absentem , missis nunciis , ut in amicam urbem succederet , invitatum salutavit. Interea Georgius Szécsius & Franciscus Redajus , Comes Comitatus Bihor , formidabili seditiosorum manu stipati , dissipatis Georgii Homonnai cohortibus , in prædia illius , & rem domesticam , lautam illam ac prædivitem hostiliter delapsi : Herò in Poloniam elabente , omnia avarè ac barbarâ crudelitate diripuerunt : Jaszoviâ eodem impetu evastatâ , in ejus Oppidi hospites , Agrienses Canonicos , nefando scelere quospiam trucidarunt , alios in vincula conjectos , sexcentis mulctatos injuriis , diu secum per ludibrium raptarunt. Reliquam deinde viciniam pervagati , contra naturæ leges promiscuè , atque adeo barbarè in Catholicos desævierunt : ut nullus in hæc usque tempora , tam horrificus Cometes ab Oriente , sive quâ à Turcia se se effudit , sive quâ ex Transilvania grassatus est , atrociora

ciora mala & fœdiorem spurcitiem post se unquam traxerit. Ingens indè bonorum omnium trepidatio , fuga , Patriæ vastitas , quam populatorius ille turbo , vi , cædibus , igne , rapinis , libidine in immensum auxit. Funesta Botskai conjuratio , plerisque Betlenianâ tolerabilior visa est. In hoc enim crudelitatis theatro , non aliæ aperiri scenæ visebantur , quàm Templâ diripi , expilari Monasteria , Virgines & Matronæ prostitui ; adde his , profanata sacra , blasphemias , eversa altaria : denique visi sunt passim , Viri Deo dicati , ludibriis ataminari , nudari , & in membris , quorum natura verecundiam indidit , fœdè mutilari , semi-necésque relinqui. Totilæ ac Atilæ hi , non pecuniis , non spoliis , non vitâ vulneribûsque infontium satiati , ipsis cadaveribus illudebant. Ad hæc Cassoviæ coryphæis , Petro Alvinczio Calvinianorum Ministro , & Joanne Reinero Senatore Luthericolâ , odio Religionis in Catholicos efferatis , sævissima tempestas detonuit , in qua Hoffmannus vir Regi fidelis , ensibus impiorum confectus : Doczius , Regius Urbis Præfectus , à Civibus sectariis comprehensus , è vestigio vestibus nudatus , ludibrio-

brióque habitus, ferro onustus Rakoczio
 traditur, mox Betlenii jussu in Transilva-
 niam traductus, squalore Carceris & in-
 ediâ dirè maceratus necatur. Eadem a-
 tra tempestas Alvinczii & Reineri instin-
 ctu in Romanos Sacerdotes, Marcum
 Crisinum Strigoniensem Canonicum, tum
 Stephanum Pongraczium & Melchiorem
 Grodeczium S. J. Alumnos, atrociùs
 desæviit; hos enim direptâ sacrâ supel-
 lectile, ut de Constantia Catholicæ Re-
 ligionis dejecterent, diu ad defectionem
 sollicitabant; demùm triduò fame mace-
 rârunt, & post inflicta Verbera, fidicu-
 las, admotóque ignes, dirè excrucia-
 tos, ut in leges quoque verecundiæ in-
 juriæ essent, membris iis, ferâ rabie trun-
 catis, spirantem adhuc Pongraczium, cum
 sociorum cadaveribus in latrinam demer-
 gunt. Corrigendus hic venit Paulus
 Han Niremberganus, qui pro duobus,
 octonos cecinit Jesuitas trucidatos; ne
 alius octoginta canat. Peractâ Tragœ-
 diâ, Betlenius ingenti Civium jubilo
 Cassoviam die 11. Septembris subiit, co-
 actis Comitibus, ipse sua in causa Judex,
 bellum tot sacrilegiis contaminatum, æ-
 quum esse edixit: multis pro libidine,
 Dei & Regni legibus, adversantibus de-
 cretis,

cretis , factionem suam firmare laboravit Rakoczio deinde constituto plagæ illius Præfecto , Ipse in reliquas Hungariæ regiones exercitum promovit : Galgoczii à Legatis Bohemiæ & Moraviæ salutatus , levatis quadraginta florenûm millibus in stipendia militum , Franciscum Redajum cum equitatu octo millium , Cæsaris Rebellibus , auxilio submisit : Ipse , sparsa latius terrore , Tyrnaviam ingressus , post bidui moram , Posonium approperavit. Urbs hæc Hungaris celebrior , quàm fortior ; Civibus tunc ut animo à vera Religione alienis , ita intus & in cute Betlenianis , plurimùm in acceptis habuit , quòd Viennâ submissam saluti Urbis ac Arcis , Teiffenbachii legionem , ab ipsis repudiatam , intra suburbanas ædes deleverit , ac decima octavâ Octobris , Sigismundo Forgachio Regni Palatino & Petro Revajo sacrae Coronæ Custode , minis ac terrore fractis , Sacram Coronam cum arce in potestatem suam redegerit. Ita succedentibus ex voto rebus , Betlenius Posonii senatorias curas aggressus , varias in Consilium molitiones attulit , præcipua fuit , quâ arte Nicolaus Eszterhazius Regi suo subtrahi possit ? vir fortis & Patriæ in paucis

cis fidus , cuncta invitamenta elusit, censuitque cum sapientibus : melius esse sapere, quàm habere. Quò cætera Comitii illius Posonienſis consilia respexerint , tempus prodidit; nam pons celeriter Danubio injectus , exercitus in alteram ripam traductus, Magistratus urbiſci exauthoratis Catholicis instaurati , Tempſa Sacerdotum in Urbibus ac Oppidis eâ lege Acatholicis adjudicata sunt; quia numero potiores essent. Hamus hic omni hætenùs factioni usitatissimus, quò populares in societatem seditiosorum armorum , nunquam trahi potentiùs visi sunt. Hamo hoc Religionis , Transilvania dudum capta , toties cecidit quoties suos vidit cadentes.

Interea Dampierius è Moraviæ finibus in insulam Danubii eluctatus, oblata ne elaberetur occasio, contractis Cohortibus in Betlenianos ad Kôpcsinium sui securos inopinatò invehitur, mille & sexcentis cæsis, eorùmq; ductore Stephano Bako interfecto , reliquos dissipat , & illatam nuper Teiffenbachianis cladem , hostibus restituit. Per idem tempus Georgius Homonnajus , à Redajo nuper ad Cassoviam , deserere Patriam adactus , impetratâ à Sigismundo

B

Rege

Rege validâ Polonorum ac Cosacorum manu, in Aba-Ujvariensem Comitatum silentio suspensisque passibus irrupit, & ne sua vineta cæderet, eos unicè, qui extrema nuper in Catholicos ausi fuerant, severè exagitavit. Rakoczium tumultu hoc excitatum, & in pugnam ruentem, fortiter excepit, resumptisque postero die animis, conjecto in fugam hoste, quinque rebellium millibus trucidatis, acceptum dedecus vindicavit, séque cum præda in Poloniam recepit. Betlenius auditâ Rakoczii clade, Szécsium in superiorem Hungariam, cum expedita manu festinare jussit; ipse socia arma cum Bohemis jungit, Austriam ingressus populatur, Petronellæ Castro igne funditus deleta, haud procul Viennâ consedit. In expeditione hac videre fuit milites, qui de rapinis Templorum, sacris patenis, & fragmentis calicum, veluti bullis, de more gentis eorum dorso, suâque pectora exornabant. Triduo toto inimicus exercitus pugnae copiam expectabat, quam Bucquojus & Dampierius periclitari consultò recusarunt, Militem inter muros & aquas continebant. Et quoniam Vienna ad defensionem se comparaverat, Betle-

Betlenium quoque multa ab ejus ob-
 dione avocabant. Itaque in Hungariam
 refusus, Sopronii suburbana modicâ vi
 adhibitâ, militi spoliū fecit: Urbem
 trigesimo die Novembris amicè ingres-
 sus, ab Acatholico cive omnibus offi-
 ciis honoratus, paucis post diebus Po-
 sonium revertit. In celebri hac Urbe
 Julajum Begum, Turcicum Nuncium,
 spes magnas & promissâ ferentem, læ-
 tus excipit; & quamvis supra fortunam
 elatus videretur, ut metu exoneraret a-
 nimum, quem Polonia incusserat, ad
 moderationem descendit, oblatas à Fer-
 dinando Rege novem mensium inducias
 lubens admisit. Est, qui rei hujus cau-
 sam prodidit, nimirum: quò facilius Re-
 gis animo nebulas offunderet, & vires
 per inducias reficeret. Inter hæc Bet-
 lenius, aperto jam anno MDCXX. Prin-
 cept Hungariæ, connivente Ferdinan-
 do, Posonii salutatur, tantâ nominis
 accessione clarus, Cæsareos Oratores,
 Hungariæ, Bohemiæ, Moraviæ Lega-
 tos, tum Turcicum Nuncium regiâ ma-
 gnificentâ excepit, & certantibus Mi-
 litum ac Civium studiis, Urbem totam
 exhilaravit. Altero die famigeratum il-
 lud, Hungarorum cum Bohemis, Mo-

ravis, aliisque gentibus foedus, confectum est, quod vocem Jacobi, manus Elavi habuit. Ut ægrè conceptum, ita in partu exspiravit; quia à nullo paciscentium subscriptum fuit. Eodem mense Betlenius in superiorem Hungariam regressus, vulneratis induciis propriâ auctoritate Comitia Regni Neosolium indixit, quibus Rex non intercessit, cum ejus rationibus nihil opportunius fieri potuerit. Maturo jam Vere maxima Legatorum frequentia, è Bohemia, Austria, Moravia, Lusatia, Polonia, Turcia, præsentibus Hungariæ & Transilvaniæ pro more frequentissimis Ordinibus, aperta sunt: quietem tot gentibus data credebantur, quam boni omnes avidè expectabant; nisi in ipso limine, iniquis Acatholici postulatis ejus negotium ferè evertissent; sed Fœderati quoque, plerique Acatholici, sub idem Comitiorum tempus Legatione, muneribusque Turcam in Societatem armorum sollicitabant, ut belli veriùs, quàm pacis negotium agi videretur. Levitas ad hæc multorum & arrogantia, pro pacis negotio habuit, in fiduciariis Regionum Oratorum literis, omni ferè vocalæ insidiari, publicam fidem in dubium voca-

vocare, nomen *Vasalli*, quò compellati à Rege fuère Ordines, pro convitio habere. Quibus offensionibus, cæterisque Comitiorum ambagibus, frustratâ concordia expectatione, & desperatâ pace, Cæsarei Legati & Poloni Comitibus excessere, séque in viam dederunt.

Ita turbatis Comitibus, Aula Betlenii ludis interea ac conviviis perstrepuat, In communi subinde confesso, de re promovenda publica, veterique restauranda Hungariæ felicitate, Procerum aliqui eruditis sententiis disceptarunt, quas publici juris fieri fortè tempus dabit. Delphici instar oraculi, Stephani Török Transilvani, Comitum Hunyadiensis oratio, quæ velut in disco occulta hucusque consilia, palam proposuit, à plerisque cum plausu excepta fuit. Eâ enim nonnulli inflammati, desultoriâ levitate, erectoque supercilio insolentius adversus Ferdinandum Regem detonabant: istò denique Vento, reductæ sunt in Comitibus nubes, quibus plurimum animi ac lingvæ, velut fremens à turbine Oceanus despumabant, & sperata Regni Alcyonia, in exitium Patriæ desinere. Quò itaque eventu, dira Consilia finem

acceperint , rem utpote à rebus nostris alienam , juvat breviter percurere , quò citiùs in Transilvaniam revertamur. Betlenius , discessu Cæsaris & Poloniæ Oratorum , ab observantia Regis abjunctos esse ordines intelligens , dissimulanter egit , ut ab arbitris suorum Consiliorum , exemplo Pragensium in refragaturos pœna mortis publicata fuerit ; tum verò adnitente Turcico Nuncio , veluti jam à fide solutis , tumultuariâ acclamatione Rex Hungariæ , die 25. Aug. renunciatus ac proclamatus est. Non piget hîc meminisse , ut hoc ipso tempore , primarius Betlenii Rituum Minister , multis apud Principem verbis institerit , ut è vestigio diem Inaugurationis publicaret , & Regni Coronâ , quæ præ manibus esset , caput incingi juberet. Cui Betlenius : frustra agis : Strigoniensi enim Archi-Episcopo caremus ; huic enim Reges Hung : Coronare competit. Mox subjecit Minister. Me igitur Strigon. Archi-Episcopum nominet , & coronabo Regem. Subrisit Betlenius cum dicto : *nequaquam id fieri expedit ; quia totus Mundus diceret : qualis Archi-Episcopus , talis Rex.* Sed in Senatum revertamur. Latis deinde legibus , quæ retro

tro omnium Regum decretis adversabantur, Ordines postridie, totum Comitiorum dedecus finierunt; Clero & Proceribus nihilominus præcipuis, Nicolao Eszterhazio, Georgio Zrinio, Thoma Nadasdio, Georgio Homonnajo, Erdôdiis, Palfis, Bosznyako, &c. in Ferdinandi Regis fide persistentibus. Betlenius nondum evolutis, imò violatis induciis, expugnatâ Nitriâ, Friderico Palatino duodecim Hungarorum millia subsidio mittit, quos diverso itinere Franciscus Redajus, Comes Comitatus Bihor, Joannes Bornemisza & Simon Pecsius ductabant. Immissis adhæc in Trans - Danubianam Hungariam prædatricibus copiis, quæ Ductore Gabriele Hallero & Petro Fekete, plagam illam viris pugnacibus ac factiosis feracem Jaurino & Comorâ demptis, ultra Simeghium & Wesprimium, nullo propè periculo, Regi Ferdinando detraxerunt; Betlenius verò tota mole exercitus in Austriam trajecit; Hamburgum machinarum ictibus, & repetito assultu pressit, Civibus fortiter repugnantibus, cum acriter instaret, ex nuncio accipit: Cæsarem à Dampierio Mathiam Faradium apud Lakompachiam arcem, cum octingentis

gentis & ampliùs peditibus , dissipatos esse equites , impedimenta amissa : clade hac magnoperè confusus , desertâ extemplò obsidione , dolorem suum, in pagis & oppidis , Ginsium usque igni crematis lenivit. Interea Dampierius Victor, rectâ Posonium contendit , ut urbem Regi suo armis assereret, jamque arcis situm propiùs explorabat , cùm Dux fortissimus destinato ictu exanimatur. Morte sua cladem suorum cumulavit, Betlenianis spiritus addidit , qui minoribus ad Posonium præliis gloriam Polonorum obscurârunt , & ad Prukum Stephano Petnehazio arma circumferente , populationes ac incendia latè propagârunt. Passa, quoque Budensis, factiosorum dissimulatione an instinctu? Vaczium Hungaris eripuit. Jamque atrociora patraturi erant, nisi res Bohemorum unius horæ sinistri prælii eventu, ad Pragam , uno veluti ictu succisæ , spe suâ excidissent. Betlenius in ipso populationis æstu , de Fœderatorum clade edoctus , eò curas anxius intendit, ut sacram Coronam Posonio Veterosolium transferri fecerit. Franciscus Battyanus, qui ut sua servaret, non ita pridem amittere fidem maluit, & Factiosis

Etiosis accedere: capto prodicione Ginfio, ejusque loci Præfecto, Christophoro Hagymaffio, Betlenii cogitationes aliquantum levavit, quas Ferdinandus Rex secundis auctior rebus, publica insuper expostulatione asperavit; graves in ea injuriæ, toties à Betlenio Deo, Religioni, Regi, Legibus, totque Provinciis ac Nationibus, repetitâ perfidiâ illatæ legebantur: Ordines Hungariæ, ut ad officium redirent, cohortati revocabantur. Initio anni MDCXXI. Congressus pacis Hamburgi in Austria instituitur; sed nullo meliore eventu, ac Novisoliensia Consilia, exactus est: immodica enim grassantium pro libidine factiosorum postulata, neque cum dignitate Cæsaris, neque cum æquitate satis conveniebant. Itaque abruptis consultationibus, & responsis in suspenso relictis, Bucquojus Cæsaris Dux, è Moravia in conterminam Hungariam sævi-
ente adhuc hyeme imminens, cum robore legionum, Szakolczam ingreditur. Stanislaum Turzonem, plagæ illi præpositum, solo Germanorum adventu exterritum fugat. In locum illius suffectus Stephanus Horvatus à prompta ad rapinas & populationes manu celebris,

Bucquojo crebrius negotium facessivit , subinde improvise occurſu in ejus cohortes impactus , æſtu tam incitato prælium excepit , ut plurimos neci dederit , victorque ex arena exceſſerit. Per Moraviam deinde & adjacentem Austriam veluti procella sævè grassatus , centum & ampliùs pagos ac oppida , rapinis & ignibus evaſtavit : multa Austriacorum millia , foedo quæſtu barbaris vendenda , populari illo torrente in ſervitutem abripuit.

Betlenius nefariis Horvathi progreſſibus recreatus , præcipitium quoddam ab ipſa Fortuna accepit ; miſſis Tartarorum Chamo literis , quibus Barbaro de Polonis victoriam gratulabatur , ipſumque magnis promiſſionibus ad agendas prædas in Hungariam invitabat ; intercepto ab Hungariæ Proceribus emiſſario unà cum literis , multos à ſe alienavit , ad meliora conſilia impulit. Neque arduum Proceribus fuit , tædio majorum jam ſatiatis , & Betlenii molitionibus penitiùs inſpectis , partes Ferdinandi reſpicere , ſuòque Regi reconciliari. Ex his primarii numerabantur : Sigismundus Forgachius Regni Palatinus Georgius Baro Szécsius Dux Copiarum ,
Sigif-

Sigismundus Balassa Vag-Beszterczenſis
 arcis Dominus, Sigismundus Megyerius,
 & plures alii, qui palam exutâ perfidiâ,
 gratiæ Ferdinandi feliciter redditi, Bet-
 lenium Turcica Tartaricâque præſtolan-
 tem examina, non modicâ plagâ affece-
 runt. Betlenius his demutationibus
 metûque percuſſus, è Veteroſolienſi
 arce Sacram Coronam primûm Caſſovi-
 am, tum in Etsedium Caſtrum tranſtu-
 lit, & deſertâ Tyrnaviâ in ſuperiorem
 Hungariam exceſſit. Vulgatâ Betlenii
 ſeceſſione, Bucquojus educto in cam-
 pum milite Divinienſem arcem, Poſo-
 nium, Nitriam, aliâque minora loca
 partim vi, partim deditiōe Regi aſſerit.
 Porro in trans-Danubiana Hungaria Col-
 lalto & Nicolao Eſzterhazio, Cæſareis
 Ducibus, Battyanius ſæpiûs fortiter re-
 ſtitit, ſecundisque velitationibus Regi-
 as copias imminuit: Conſociatis ſubin-
 de Turcarum armis, pervagatâ Auſtriâ,
 tractis in ſervitutem incolis, eam Re-
 gionem ſævis incendiis deformavit. Buc-
 quojus in altera Danubii ora, ut hoſti-
 bus vicem redderet, Ujvarinum obſe-
 dit, cûmque erumpentium ex arce im-
 petum inhibere contendit, lanceâ con-
 ſoſſus occumbit. Si Ducem non mili-
 tem

tem egisset, fortunam exercitûs suâ-
que gloriam non præcipitâset. Et quo-
niam ad jacturam Ducis, miles torpuit,
amissis majoribus machinis viginti quin-
que, multoque apparatu bellico, se ab
obsidione, multiplicato detrimento, in
Insulam Clalokôziam ægrè recepit. In-
terea Betlenius ad Eperjesiensia Comitata
recurrerat, quorum edicto multi excitati,
subitò ad arma convolârunt: congregato
exercitu expeditionem in inferiorem rur-
sum Hungariam maturavit, accitòque ex
Moravia Jagerndorffio, in agrum ulque
Posoniensem eluctatus, urbem eductis
aggestibus incinxit; cùmque obsidiona-
libus machinis, ignibus missilibus, cæ-
terisque telis mortiferis, obsessos ad
deditionem acriter urgeret, neque pro-
cul à Victoria abesset, tormentarii pul-
veris defectu, sublatis castris obsidionem
solvit; Franciscum Battyanium Soproni-
ensis Comitatus Comitem, Turcarum
accessione ferociorem, Austriæ immisit:
ipse per albos montes iter Szakolczam
deflexit, quâ sine impendio acceptâ,
vicinam Moraviam exterruit; cùm utram-
que Provinciam à tot cladibus omni co-
meatu exhaustam reperisset, ab injuriis
manus abstinuit, & revocatis cum mili-
te Du-

te Ducibus, in Hungariam revertit. Pro-
 no jam in hyemem Autumno, ut æmu-
 latrices partes, res suas stabilirent, va-
 riæ per intervalla pacificationis formu-
 læ ab Arbitris productæ, demum finitis
 altercationibus, anno jam evoluto, Ni-
 clospurgi in Moravia, stipulatâ fide pax
 coaluit. Ferdinandus ut populis suis
 eam diuturnam faceret, opulentis sanè
 conditionibus Betlenio favit; cui adje-
 cto Principis Imperii titulo, cum ditio-
 ne Oppoliensi & Ratiborensi, septenos
 Comitatus citra Tibiscum, ad dies vitæ
 cessit. Is verò Sacram Coronam cum
 Regiis insigniis restituit, alienum reddi-
 dit, & electi Hungariæ Regis titulo ab-
 stinuit. Cæteris ab Rege oblivio delicti
 data est. Vulgatâ pace, primo Janua-
 rii die, anno MDCXXII. Betlenius
 septem Hungariæ Comitatum accessio-
 ne felicior, in Transilvaniam, à qua in
 tertium annum aberat, tot Provincia-
 rum spoliis opibûsque auctus revertitur:
 inter Provincialium tripudia Claudiopo-
 lim ingressus, peractâ dierum illorum læ-
 titiâ, Conventum Ordinum in eadem
 Urbe celebravit. Consulta, quæ in de-
 liberationem vocata fuere, ad Commu-
 nem Provinciæ utilitatem referebantur.

Ædes

Ædes Catholicorum Academicorum Moy-
 sis Siculi furore , annos ante novemdecim
 Claudiopoli demolitas , de publi-
 co ex mente Principis erigi , & aptari
 pro Pædagogio Reformatorum à Calvi-
 no , Ordines decreverunt ; Acatholico-
 rum enim injuriâ , dudum oclusis aut
 everfis Orthodoxorum Lycæis , nobilior
 juvenus extra Patriam , mores quærere
 & literas necessitabatur. Princeps or-
 dinatâ Transilvaniæ Republicâ , residu-
 um anni , quieti donâsse visus , Cæsari
 causa fuit , ut sui securus , à Dacia ma-
 lum Hungariæ importandum vix crede-
 ret ; anno tamen alterô , MDCXXIII.
 diditus de Betlenii & Turcarum abrupta
 fide rumor , curas ejus intendit. Plu-
 res post menses hostium molitiones huc
 evaserunt : ut impetratis malo menda-
 cio ab Amurathe novo Sultano octogin-
 ta Turcarum Tartarorûmque millibus ,
 tantâ Betlenius fiduciâ fretus , se è Da-
 cia cum legionibus continuò ejiceret ,
 censo ad Cassoviam milite , Barbarorûm-
 que subsidio auctior , celerrimè in exhau-
 stam inferiorem Hungariam penetrârit.
 Ingressus per otium Tyrnaviam , inde in
 attritam Moraviam cum Matthæo Co-
 mite Thurnio infusus , rursus cadibus ,
 rapi-

rapinis, & in miseram servitutem abductionibus eam plagam afflixit. Ruentes in extremam Christianitatis perniciem, tot prædatorios exercitus, Cæsaris Dux Hieronymus Carassa ad Gedingam flumini Moravæ adjacentem, tantisper retinuit: sed aversus tunc ab Hungaris Moravisque Deus, breve fecit solatium. Hostis tantâ multitudine fretus, Cæsareum militem numero longè inferiorem, castris incinxit, toto mente oppidum commeatu prohibitum, plus inediâ, quàm ferro oppugnavit. Barbari avaritiâ incitati, totam Regionem trepidatione concussam, interea incendiis, cædibus replent: remotiora oppida & pagos in effusam fugam conjiciunt, quotquot in manus venêre, vinculis impeditos secum in Castra traxerunt. Miles obsesus equinam nondum perosus, cui famæ pro generositate, & dura necessitas pro victoria supererat, obsidentium ferociam lentè consumpsit. Betlenius à desperatis victoriam obtinere desperans, inducias sub quibusdam pactis Palatino Regni obtrusit; petitorum impudentiam Cæsar ut vidit, rejecit: pro dignitate durioribus respondit: exercitum quadraginta millium armatorum, in Bohemia,

mia, Silesia, Austria & Bavaria coactum,
 conditiones allaturum. Tam insperato re-
 sponso offensus, Autumno jam pluviis &
 frigore increbescente, adhuc Turcis ac
 Tartaris amicum Turciæ solum respectan-
 tibus, & invito Principe abeuntibus, I-
 pse collectis vasis Tyrnaviam repetiit.
 Eodem tempore Nicolaus Elzterhazius
 Ujvarini Præfectus, observato Barbaro-
 rum itinere, ad Nitriam flumen in præ-
 dones reduces, Turcas ac Tartaros for-
 titer inVectus, trino prælio ferè ad u-
 num omnes delevit. Christianorum duo
 millia quingentos in mancipatum præ-
 paratos, Christianus Hercules in liber-
 tatem asserit. Eâ victoriâ animatus, tri-
 bus Nitria leucis, novo ingenio in ho-
 stiles cohortes impactus, iis fugatis ac
 fuscis, centum & ampliùs currus, anno-
 nâ, supellectili, pecuniis oneratos, in-
 tercipit & Ujvarinum intert. His irrita-
 tus cladibus Betlenius, anno jam matu-
 ro MDCXXIV. in Moraviam usque Sa-
 crilego rursus agmine, flexo impetu
 grassatur, mactatis ex parte aliqua, Teif-
 senbachii copiis, plura mortalium mil-
 lia in lanienam & servitutem destinabat.
 Interea Ferdinandi Legatus, Byzantii de-
 tectâ ejus imposturâ, eò tempore, quò
 illata

illata ab Eszterhazio Turcis clades, magnam Daco Principi invidiam conflagravit; imò etiam exoperatus est, ut reliqua Amurathes subsidia revocârit, ac fœdus cum Cæsare in plures annos prorogârit. Betlenius Turcicis exutus auxiliis, rursus pacem, postulavit, ut eam iterum ac quartò ingenti Provinciarum convulsione rumperet; neque eam Ferdinandus tœdio belli abnuit, si is Hungaria & Regis titulo abstineret, captivos & ablata redderet, arce Eszediâ jure perpetuo in Betlenium transcriptâ. Pacta in tabulas relata sunt, quæ Amurathes Betlenio flagitante ratihabuit, & Legatis Stephano Betlenio & Stephano Erdelio varia in commodum Transilvaniæ postulanti-
bus, largè subscripsit.

Anno MDCXXV. Cùm à Fœderatis Principibus A catholicis in causa FridERICI Palatini Rheni, dignitate Electoris exuti, atrox Catholicis bellum immineret; Ferdinandus Stephanum Senyejum Regni Hungariæ Cancellarium Vacientes Præsulem, cum muneribus Cæsaris munificentiam æquantibus, ad Dacum Principem ablegavit, ut illius in conservanda pace benevolentiam deliniret. Princeps exulto honoribus Cæsaris Le-
C
gato,

gato, omnem securitatem repetito sapius juramento affirmavit; subindè in Comitibus Soproniensibus, idem propensionis studium per legatos suos declaravit. Sed hæc vafri hominis, totièsque vulpinantis verba erant; cui quodvis acceptum beneficium, levius plumâ visum est, dum blandiens occasio semet obtulit. Sequentis anni MDCXXVI. initio, die 22. Februarii, Princeps Betlenius celebratis Cassoviæ nuptiarum solenniis cum Catharina Joannis Sigismundi Septemviri Brandenburgici Sorore, tantòque conjugio honoratus, Cæsaris amicus ac penè Affinis dictus, animo elatus, & inveteratâ inconstantiâ Hungariæ quietem turbare assvetus, juratam toties pacem non diu coluit; dum enim per Germaniam excitato ab A catholicis Principibus, formidabili involutum bello Ferdinandum cernit: evocatis è Turcica Buda barbaris, indè è Silesia excito festinatis itineribus in Trenchiniensem tractum Mansfeldio ac Vinariensi, cum quindecim armatorum millibus, quos post acceptam ad Desslaviam à Wallensteinio cladem collegerant: ipse demum à Transilvania subitus veluti turbo in Hungariam effusus, ad Ujvarinum in ea planitie Turci.

Turcicis sociatus copiis , pene intra i-
ctum à Cæsareis Castris constitit. Dux
Wallensteinus Cæsareo exercitui præ-
erat , censa sunt universim sex supra Se-
xaginta armatorum millia. Ad hæc Ez-
terhazius Palatinus Hungaricas : Zrini-
us Banus Illyricas cohortes adduxerant.
Hostis viso tam metuendo exercitu , a-
quam se ingressum , non explorato prius
vado advertit ; atque ut vicino fato ex-
pallefcimus , ita exterrita vulpes , quid
agat ? consilium à metu accipit , ad do-
los convertitur. Unicè pacis causa &
periclitantis studio Patriæ se huc descen-
disse per internuncios Wallensteinio hac
arte imposuit , & priusquam in sermonem
venisset , condictis bidui induciis , se-
cundâ noctis vigiliâ cum Turcis fugâ e-
rupit , evasit. Ducem militari labe a-
spersum ludificavit. Interea , dum ad-
ventantia Tartarorum auxilia ardentius
expectat , proximè Strigonium cum Turcis
minutiores arces capit , tandèmq; Neo-
gradum obsidet , sed prædones illos For-
tuna à longè ostendit , non dedit ; to-
tam eam colluviem , Dux Chimelekovs-
kius à Sigismundo Poloniæ Rege occur-
rere iussus , mirâ planè ingenii arte ,
quæ nisi îssset in Historiam , Poësis cre-
dita

dita erat, letho dedit. Cùm enim tri-
 ginta quatuor millia Tartarorum relictis
 sex millibus in castris, totâ Volhiniâ
 prædas agunt: Poloni vallo ferociter su-
 perato, trucidatisque omnibus, in eo
 Tartarorum vallo iisdem Castris se con-
 tinent, cuncta Tartarico more, belli mu-
 nia obeunt; reliqui interim Tartari, rei
 actæ ignari, turmatim divisi, spoliis gra-
 ves revertuntur, & primam primo die
 vallum ingressam turmam: mox aliis die-
 bus, cæteras in Castra admissas, velut
 indagine clausas, interpolatis vicibus
 trucidant, totâmq; illam illuviem car-
 ptim fusam interneccione delent. Et hæc
 est illa famigerata Polonorum vindemia,
 Mense Octobri, anno supra relato, de
 Tartarico sanguine facta. Tam funesta
 Sociorum clade externatus Betlenius, à
 Wallensteinio mense Novembri Neogra-
 do submotus, ac fractus est. Prælio hoc
 ex Janiczeris, & Transilvanis cæsa sunt
 quatuor millia, bellicæ machinæ captæ,
 sarcinæ cum papilionibus direptæ. Pœ-
 nituit Turcam alieno se miscuisse bello,
 & firmam cum Cæsare pacem præopta-
 vit, quam insequente anno, Cæsar se-
 cundis successibus lætior, Pragæ Amu-
 rathi per legatos oranti indulgit. Betle-
 nius

nus in inferam delatus Hungariam, undique infestus, ascito sibi Mansfeldio ad Levam castra metatus, re infectâ, ob enata Ducum dissidia, prono jam in hyemem Autumno, in Tibiscanas plagas ad hyberna descendit. Vallensteinius quoque in Moraviam ac Silesiam cum exercitu, morbis ac peste apud Tyrnaviam immunito, nondum compositâ pace cum Daco Principe, consilii adhuc incerto, lentè progressus, Hungariâ demum excessit.

Pacatis tantisper Hungariæ rebus Betlenius Cassoviam incoluit, quam sui veluti Principatûs sedem fecerat; plagâ enim illâ præstantium rerum abundantia florente, mirè delectatus, ab exquisita præsertim Meri dulcedine captus, suæ Daciæ ferè oblitus; in alterum annum inter hilaria & conviviorum splendores commoratus, haud modicè valetudinem læsit. Porro cum spes suas à clade Tartarorum cecidisse sensit, in ea urbe ad quietem respectavit. Pacem itaque per Legatos admaturatam, Munkacsienfi Dominio ad cæteros Comitatus adjecto acquiescens, cum Ferdinando confecit. Iterum, iterumque bellum moturus, nisi mors prævenisset. Mensibus ferè undecim diro Hydrope conflictatus, spe

C 3 qua-

quadam erectus in Patriam se deportari fecit; Albam Juliam delatus, accedente, quem vocant, sacro igne, mori se sentiens, Calvinianis ritibus procuratus, die XV. Novembris, ætatis suæ anno XLIX. fessam ambitione animam exhalavit, Anno MDCXXIX. Florus Germanicus subdit: ut non una periret morte, aquâ & igne extinctus est. Anno insequente die XXV. Januarii, frequentes Daciæ Ordines regiâ pompâ adornatas funeris exequias, sui Principis manibus, quô dominante, pace & opibus Provincia floruit, triduo prosecuti sunt. Ultimâ voluntate Ferdinando Cæsari, item Ferdinando Hungariæ & Bohemiæ Regi, Amurathi! Sultano, singulis singulos equos regiis phaleris ornatos, & quadraginta nummum aureorum millia legavit. Catharinæ conjugii, cui tribus ab hinc annis Claudiopoli, Principatus Transilvaniæ, in Comitibus affirmatus est, centum aureorum, totidem Imperialium, & florenorum millia, cum Dominiis Fogaraso, Munkacsino, Ecse-dia, Tokajo, testamento addixit. Septeni superioris Hungariæ Comitatus cum Cassovia, ejus morte ad Sacram Coronam devoluti sunt.

Peractis exequiis Catharina Brandeburgi-

burgica, umbra Principatûs magis, quàm Domina illius, diversis pro more exagitata affectibus, nomine duntaxat ut diximus Principis sibi relicto, fucata Ordinum studia & confusam Reip. faciem intuita: Stephani Csakii Aulæ Præfecti, viri suâ clientelâ clari ac orthodoxi, ductum & consilia sequebatur: oderat enim Stephanum Betlenium Gabrielis germanum, Provinciæ Gubernatorem, quem cupiditate dominatûs flagrantem subodorata, imò & in excidium suum conspirâsse ac Principatui imminere apertè ex eo collegerat, quòd misso clam filio Stephano in Hungariam, Ecsediæ & Varadini Præfectos cum Præsidariis, Sacramento sibi devinxisset. Opportunè tamen Budensis Passa, cum mandatis ab Amurathe acceptis, Albam Juliam venit, quem Catharina ab obitu Conjugis, muneribus literisque coluit, ut adversus factiosos apud Sultanum defensorem haberet. Passa imperio Amurathis, Transilvaniæ Ordines graviter cohortatus est, ut Catharinam, quam Claudiopoli, vivo Gabriele, Principem dixissent, studiosius colerent ac observarent, eoque adnitente, suam utcunque auctoritatem Princeps mulier firmavit; Ordines ta-

men ac Provinciæ Gubernator , protractis è Comitiorum scriniis , acerbis conditionibus , utpote invisam sibi exteram Principem , adeo circumscripserunt , ut inconsulto Gubernatore & Senatu , nullas Legationes instituere , nulla exteris Aulis responsa dare juberetur. Imò sæpè ne Aulâ quidem pedem efferre , nec familiaris cuiquam loqui , Optimatum ingratis , eidem primum erat , ancillæ nimirum illa similior , quàm Domina. Eodem anno , Veris initio , Petrus Kovacius Calvinianus , collectâ perditorum manu , Szilagyiensem districtum : Paulus Kunivicius Arianus , prædonum colluvie stipatus , in finibus Kolosiensis agri : ut muliebri Imperium excuterent , Provinciam turbare aggressi ; non tam jussu , quam precibus Catharinæ Principis à Provinciali milite celeriter congregato , in ipsis mali primordiis , dissipati ac deleti sunt. Et quoniam Acatholicis Ordinibus in Romana Sacra propendere observata est Princeps , cum crebrò Catholicis familiaris uteretur ; idcirco multi eorum , tacito ab ea odio dissidebant , & iniquis apud Turcam delationibus , negotium afflictæ facessere connitebantur. Illa porrò ut Religioni Catho-

licæ

lica affectum ostenderet, cujus castissima Sacra in dies vehementius amare coepit, in Albenſi Conventu, Stephani Cſakii ac Sigismundi Korniiſi indultriâ, apud Gubernatorem effecit, ut potiore Senatûs conſenſione, Sacerdotibus Societatis JESU, Albæ Juliæ, Monſtoræ, & Karanſebſſi, Romana Sacra & Scholas, deinceps quoque liberè profiteri, indultum decretumq; fuerit. Annô MDCXXX nondum expleto, poſt ſuperatas in Medgyeſienſibus Comitiiſ odioſas plurium altercationes ac turbas, quibus Dominatum Cathariſ impetebant, ſecuritatem ipſa ſibi pollicebatur; cûm celerimè novo impetu in res novas exæſtantes Ordines Claudiopolim concurrunt, atque in primo ſtatim conſeſſu, prævalente factioſorum clamore, oneri tanto mulierem imparem, Provinciæ habenas ponere, abrogatôque Principatu, Provinciâ excedere jubent. In eligendo novo Principe tres factiones enatæ, earum prima pro Stephano Betlenio Provinciæ Gubernatore: altera pro Georgio Rakoczio Varadini Præſectô ſtabat; huic Betlenius ipſe, Ordinum ſuffragiis diſſuſ, ne cuiquam indigenæ ſerviret, aut Rakoczio invitus ſubeſſet, ſuam o-

pem detulit. Hæc Betlenii consilia, ut primum Provincialibus innotuere, ex templò Betlenium ita secum luctantem, ne in exterum jus summum deferrent, præter opinionem potioribus suffragiis Principem renunciant. Grata hæc illi, sed sera erat oblatio; promptior enim Rakoczius & rerum potentior, fecit ut altera Comitia indicerentur, novis denudò suffragiis electio submitteretur: & ostentati fiduciâ Sceptri inflatus, Militum amicorúmque catervâ stipatus, profectionem quàm celerrimè in Transilvaniam adornavit. Tertia factio, quam exauthorata Princeps initio fovit, Stephano Csakio Aulæ Præfecto Principatum Daciæ velificabatur, missóque ad Amurathem Nuncio, vehementer institit; Nuncius à Rakoczianis auro promissisque corruptus, neglectâ Dominâ, Rakoczii, non Csakii, omni ope ac studio causam egit. Paucis post diebus Rakoczius Szegešvariensibus Comitibus, Joannis Keminyii Legati sui commendatione, deturbatò sua statione æmulo, à Statibus largitione promissorum præoccupatis, Princeps Transilvaniæ acclamatus prævaluit: anno insequente vigesima quarta Aprilis, Sultanus pariter ejus

|Domi-

Dominatum suâ auctoritate stabilivit. Vidua, de Reip. prora, in lintrem dejecta, ac hærente undique aquâ, ut salva, si quam contingere posset, ripam teneret: vel invita, serenum prætulit vultum, & inaugurationi assensit; novum Principem, Conjugem, liberósque Rakoczii exquisitis muneribus honoravit; perfido tamen nuncio, intra glaciem suffocari jussu, Ferdinandum subinde & suum & Provinciæ Tutorem in auxilium vocavit. Eam ob rem à Rakoczio arcibus Munkacsino & Fogaraso privata, pro tot beneficiis, multiplex maleficio recepit. Hunc in modum è fugitivo Dominatu detrusa, arcibus binis exuta, cùm spes melioris fortunæ nulla superesset, deserta usque adeo inhospitali terrâ, in Hungariam Tokajum recessit. Demùm in perlustrata tantisper Trans-Danubiana Hungaria, Sabariæ Lutherum ex animo ejuravit, magnóque pietatis sensu Catholicam Religionem in manibus Stephani Sennyei Jaurinensis Antistitis professâ, veram animi felicitatem, cujus desiderio tot annis tenebatur, majori lucro ac stabiliiori, quàm fuerit Transilvania, reperit. Circa annum 1637. multis ac sanè gravibus à Rakoczio

koczio Principe exasperata injuriis, tandem Nicolaum Eszterhazium Hungariæ Palatinum, vindicem nacta est; is enim à Romano Cæsare magnis suffultus copiis, cum Transilvanis haud procul ab eorum ditione infestis armis fortissimè concurrit, pugnavit acrius, & sex Dacorum millibus trucidatis, majores machinas cum impedimentis abstulit. Rakoczius reparato celerrimè exercitu, nam viris, auro, opibus, armisque nec quicquam tunc Transilvaniâ copiosius, bis, terve cæsus, quod moris erat Transilvanis, Turcam respexit. Is, missis copiis, vexillo, ense, clavâ & tympano, Rakoczium juvit; sed victor omnium Eszterhazius, Catharinæ Brandenburgicæ ac Csakii partes, egregiè tutatus, suæ militaris fortitudinis opinionem, recentibus etsi minoribus victoriis firmavit. Rakoczius concitatam in se Cæsaris potentiam intuens, tum verò urgentem se se Palatinum extimescens, ut bellum à Transilvanis averteret, Viduæ ablata utcunque in ære restituit, Csakium beneficiis delinitum sibi conciliavit. Catharina postmodum, ut in Matrem Romanam Ecclesiam, suam pietatem testatam faceret, multa de suo in Fundationem

nem

nem Collegii Szattmariensis ac Templum Ungvariense Societatis JESU liberaliter ac munificè contulit, Regio quoque consensu, quem statutio, ut loquimur, secuta, stabilivit. Ad extremum Francisco Carolo Saxoniae, & Angariae Duci se in matrimonium dedit : divenditis omnibus in Hungaria fundis, Anno 1640. cum Coniuge & ingenti monetæ vi in Prussiam concessit.

§ II.

GEORGIUS I. RAKOCZIUS PRINCEPS TRANSILVANIÆ.

Insequentibus annis ab inauguratione sua Rakoczius propitiam fortunam Aulamque Turcicam expertus, multos suæ nuper dignitatis auctores, Viros Nobiles ac Optimates, ut res suas eorum exitio stabiliret, perpetuis carceribus inclusit, alios Provinciâ fugavit. Stephanus. certè Betlenius ne in offensam Principis incurreret, Transilvaniâ excessit, & in sua, quæ in Hungaria habuit prædia se recepit, relicto Filio Petro in avitis fundis. Tristius cæteris exemplum, Rakoczius in Davide Zolyomio Dacicarum

carum copiarum summo Præfecto , & Gothardo Kun , viro lectissimo , non ita pridem edidit ; hi enim cùm ex secundis fortè rebus , & inter hilaria subinde insolentius locuti fuissent , à suspicacis animi Principe , quæsitis titulis , perpetuo carcere damnati , copiosis eorum opibus in Domum Rakoczii illatis , Zolyomius octodecim , Kun verò annos admodum viginti , in mortem usque macerati sunt. In Epistola tamen , ad Pro-Regem Hungariæ data , Rakoczius scripsit : Davidem Zolyomium in carcere aservari , quòd in fœdus peccare attentârit. Anno deindè 1633. ut plures in hanc calamitatem detruderentur , è Comitibus Albæ Juliæ celebratis Byzantium ablegati sunt : Franciscus Miko , Petrus Hallerus , Stephanus Szalancius , Georgius Torma , pluresque alii cum literis ad Amurathem , quibus fidem suam & observantiam erga fulgentem Portam Ordines & Princeps fusiùs exponebant , ac nonnullos ut aiebant turbulentos , qui è Provincia se subduxissent , in iudicium remitti orabant. Hoc tempore missis conditionibus per Stephanum Kovalcium , Andream Kapium , Georgium Horvathum , & Ladislaum Balashazium ,
Prin-

Princeps cum Romano Cæsare, non e-
vulgatis pactis, pacem composuit. Ac-
cidit subsequis insuper annis, Petro
Betlenio, ut quum irâ incensus, famu-
lum peculatûs reum bacillo feriret, is
ab impacto lethali ictu paucos post dies
obierit. Famâ rei funestæ vulgatâ, Pe-
trus in jus ut homicida à Rakoczio vo-
catur, ille talionem extimescens. ut
impendenti procellæ se eriperet, clam
Ecsedinum in Hungariam ad Patrem pro-
fugit. Pater Petri, filii casu commo-
tus, Budam profectus, cum gemitu vin-
dicem Vezirii manum imploravit, nec
segniùs Constantinopoli suam causam
egit: pressam Tyrannide Principis No-
bilitatem per Székelyium prolixè expo-
suit, opémque Sultani postulavit, à quo
Oratores Rakoczii ne quidem ad allo-
quium admissi; Divanum enim vidictæ
cupidissimum, in causa Betlenii, bellum
Rakoczio inferendum jam decreverat.
Nec diu illud dilatum est; nam Passa Bu-
densis ut quantocyùs Provinciâ Rako-
czium exturbaret, & Betlenium in Prin-
cipatu collocaret, barbara agmina con-
traxit, & ad vicum Szalontam delatus,
haud procul à Rakoczianis constitit. Si-
gismundus Kornisius Balthasaris filius,
aucto-

auctoritate in Provincia rebúsque gestis
 clarus, Dacico Dux exercitui præerat.
 Is de adventu præferocis vafrique hostis
 edoctus, universa in Barbaros agmina
 explicat, decretorio Marte certaturus.
 Neque Militi animus deerat, quem ad
 strenuè agendum cohortatus, totis viri-
 bus in ingruentes pariter Ottomanos
 irruit, Ducis juxta ac Militis officium
 expleturus; personante itaque hinc clas-
 sico: indè horrifico Turcarum clamore
 edito, pugnae initium factum est. Con-
 currere ambo exercitus animis sanè i-
 gneis, neque alterutra partium loco mo-
 veri poterat; Barbaros vis sua multitu-
 dinis: Transilvanos tot illatorum in Pa-
 triam à Turcis malorum, & vindicta in
 pugnam inflammabat. Ita in multum
 diem tragico utriúque prælio pugnatum,
 ut diu in ambiguo utriúsque esset Vi-
 ctoria, cùmque utrinque bis inclinârant
 acies, totidem vicibus restitutæ sunt.
 Demum ipse Kornisius, in eam hostilis
 exercitûs partem, cum 2000. & sexcen-
 tis triginta armatis, stipatus ingruens,
 quæ validior cæteris videbatur, acerrimo
 impetu, manu tum sua, tum alio-
 rum perruptis Barbarorum cuneis, dex-
 tróque Turcarum cornu ensibus conciso,
 residu-

residuum exercitum, rebus jam conclamatis, in effusam fugam coniecit. Rem hanc Gyulafius junior ex adversa parte conspiciens, egregio facinore, à latere tam acriter, fugientes coniectatus est, ut paucis admodum cum Passa Budensi per campos sparsis, cædem effugere licuerit. Cladis magnitudinem, Barbarorumque cæsorum numerum Scriptores non meminere; attamen in tam diuturna ac acri dimicatione, immodicum fuisse, conjectare licet. Capta militaria signa 30. cum nonnullis impedimentis & equis Asiaticis. Plura hominum incuria oblitteravit. Ex Transilvanis ac Hungaris pauciores opinione ceciderunt. Plurimi ex acceptis vulneribus suam fortitudinem nobilitarant. Ferunt Kornisium, ad extrema tentanda progressum, & in ipsum Purpuratum Budensem ordines obequitantes, vi summa in vectum, ictumque vibrasse; verum eò declinante, mediam illius tantummodò barbam abstulisse, quod re ipsâ ita evenerit, fide certâ accepimus. Princeps Rakoczius reducem subinde Kornisium cupidissimè accepit, & Virum bellicarum unâ rerum ac Aulicarum peritum, primis honoribus magnisque donis cumulavit. Passa Budensis ob

expeditionem haud ad salivam Divani gestam, jussu Sultani zonâ offocatus est, & æmulorum animi, rursus in amicitiam coaluere; Rakoczio enim, utpote Victori, Principatus, in quo jam nutaverat, affirmabatur: ne eo tempore Ottomanorum vires distraherentur, quô Persa, eas omnes in se averterat & exposcebat.

Annus interea volvebatur 1637. quô mors Ferdinandum II. ætatis suæ 59nô. Romani Imperii 18vô. Regni Hungariæ 19nô. Bohemici 20mô, è vivis eripuit Rakoczius sub Rege novo Ferdinando III. pacem ad speciem coluit; Turcas enim anno 1640. per literas, facem belli ministrans, in Hungariam provocasse legitur: quamobrem Ferdinandus omnem suis in Turcicos fines procurSIONem severè vetuit, ne qua belli causa esset; undè suâ expectatione frustratus, ut domesticam rursus fortunam, subditorum damno, in altum proveheret, multos cives in jus vocavit, & judicio victos de fortunis deturbavit. Opibus auctus, è conjugis Susannæ Lorantffianæ instinctu, novarum Religionum rem stabilire, ac Orthodoxorum præcipitare non destitit; cûmq; multa alia in dies anxie cavisset,
viris

vicis Religiosis, in Transilvania degentibus, ne extra Provinciam exirent, néve aliis in eandem se insinuare liceret, severe prohibuit; quò nempe illius consilia, nam vulpes foveas amant, foras alioquin efferenda contacta manerent: hinc strictior Ordo Seraphicus, ab Hungariæ Provinciæ Fratribus sejunctus, novam sibi, ut vocant, Custodiam erigere opus habuit, ea nunc titulo Transilvaniæ Provinciæ gestit. Cæteri Catholici in communi suæ Religionis calamitate, illo gravissimè anxiantur, quòd nullum domi haberent Episcopum, qui vitam & mores Curionum propius cognosceret, atque suis cupiditatibus succumbentes, severâ animadversione in viam reducere posset; multa itaque ac gravia sua postulata, instauratis vicibus, Principi supplices exposuerunt; Religio enim Catholica, ut Sigismundus Kornisius, & Stephanus Hallerus zelosissimi Oratores ac Veteris primæque Fidei Defensores perorabant, ab ætate Principatûs Transilvaniæ, hæreditario jure ac Patriarum vigore Legum sola unicè Domina tot sæculis fuerat: tum verò iniquitate posteriorum temporum, quantumvis pressa, iisdem tamen semper immunitatibus & plena liberta-

te, quâ cæteræ, novis legibus stabilita, sola unicè tam apertè ac iniquè, in Transilvania opprimi non deberet: si enim ad Primos Evangelicæ sementis in hac Patria Satores, atque ad omnium receptarum in hoc Regno Religionum Majores ascendamus, eos post ejuratam ethnicam superstitionem, Catholicos olim fuisse, fateamur est necesse. Naturalis itaque gratitudo postulat, ut Religionem illam, tam veterem, tam Sanctam atque Primam, à qua omnes lumen Christianæ fidei accepimus, non modò Filii, sed & Privigni, si non sequimur, tam acerbè saltem non insectemur. Quodsi Decreta ac Scita anni 1588vi. aut anni 1607mi & 1610mi. Catholicæ Religioni adversantur; illa certè communibus Regnicolarum Sanctionibus anno 1595. & iterum anno 1599. ista verò anno 1613. deinde anno rursus 1630. ad tuendam in Transilvania quatuor Religionum unionem ac Concordiam, concepto publico jurejurando, sunt abrogata & antiquata. Nullam itaque Principi Legem suffragari, vi cujus Romanos Sacerdotes à finibus arceret: aut eos, qui in Provincia degunt, ægris providere, Ritibus Catholicis funera curare, cæterasque sacras functiones palam

palam exercere, certis limitibus circum-
scribere fas sit: minus verò Jesuitas in-
dignis modis exagitare, vexare, vinci-
rique infantes admittere; nisi suum ju-
ramentum, velit infringere, quo Provin-
ciæ juraverat: eò cunctas locò, quatu-
or Religiones Regni legibus receptas ha-
biturum: quò illas, cum Reipublicæ gu-
bernacula capefferet, reperisset. Prin-
ceps etsi refragari non posset, nihilo fa-
cilior æquiorque, ita subindè respondit,
ut quod unâ manu Catholicis deferret,
alterâ subtraheret. Anno 1641. Placa-
tior Catholicis studiò Filii sui, quem Suc-
cessorem designabat, dixisse fertur:
Receptas quatuor Religiones in Dacia
retinendas esse, Romana tamen Sacra,
nequaquam per Jesuitas, sed per alios
Sacerdotes, esse procuranda; hinc Ste-
phanum Solum Ordinis Seraphici, utut
hominem alienigenam nominavit, qui
Sacerdotibus vicaria potestate præesset.
Is cum personam, quam susceperat, se-
riò gereret, ac vacuis Parœciis, homi-
nes sui Ordinis præficeret, tum verò
muneris potestatem ad Sacrorum Cano-
num decreta attemperaret, ac quendam
in Siculia licentioris vitæ Curionem in
custodiam tradidisset: odia improborum

in se incendit, à quibus factâ ad Principem appellatione, Patronum habuêre, adeò infestum Sosio, ut ei quieto esse non licuerit. Connivebat enim Princeps Siculis Sacerdotibus in rebus planè indignis, quò pròpius vitæ liberioris illicitò, ad Calvinum traducerentur. Quemadmodum non multò postea evenit, ut nemo unus Curionum, in ditione Sepsiensi, Catholicus inveniretur; quorum improbis obtestationibus, ne Monachos extra Claustrum Princeps exire sineret, eò adductus est, ut accubans in convivio seriò affirmârit: futurum, ut Ordinem Seraphicum totâ Provinciâ exterminet, nisi Sosius Familiæ suæ Fratres è Parœciis in Claustrum reduxerit. Atque hæ Orthodoxorum vexæ ac molestiæ, multò tempore ad Annum usque 1643. tenuerunt. Hac ipsâ tempestate, Rakocius in Casparum quoque Raiki-um, Societatis JESU Sacerdotem, qui Sociis suis præerat, minas exiliûmque intentaverat ob suspicionem Libelli per Provinciam sparsi, in suam Conjugem sanè quàm acerbi. Probatâ subindè Raikius innocentia, integer à Principe ac insons pronunciatus est. Porro asperè faceto illi Opusculo, ipsa Lorantssiana,
Theo.

Theologam induta, suô libellô recenter in lucem protrusô, occasionem aperuisse visa est; cùm Calamo magis, quàm acu excellere: & sublimiùs scribere, quàm suere videri voluerit. Hinc auctor Satyricus ex prima Cognominis Lorantianæ Syllaba, quæ Hungaris *Equum* significat, facetè illudens, Illam, *Equam* appellârit: subinde induxit: olim Arcam Testamenti in Judæam à duabus Vaccis revectam: jam verò ab unâ *Equa*, per Daciam vehi &c: Famosa hæc folia, quæ Aulam Principis ejusque animum affecerint? fas est conjicere ex queruloso scripto ad Nicolaum Pro-Regem Hungariæ dato; in quo, contumeliæ impatiens præterquàm plurima indigna & aspernabilia, quibus se vanissimis suspicionibus, angit exhibet, Cæsarem ipsum semel atque iterum frustra oravisse & appellâsse meminit, ut in auctorem illius libelli inquireret, compertumque pro merito plecteret. Cæterum poterat quidem Rakoczius, de nova Religione depressa per Hungariam, suis literis apud Cæsarem liberiùs querulari, si ipse in Transilvania Catholicis æquiores se præbuisset; sed enim officio suo defuturum se arbitrabatur, nisi inimica Apostolicis Regibus sa-

cra, toties proscripta, ubique proferret, atque in fundis oppressæ, Regno coævæ Religionis, ea plantaret. Animum certè Principis, quò in eam esset, sequens rursus illius factum indicat: Stephanus Erdelius Vir à veteri Religione, Natalibus & fortunis ornatus, factâ in vivis donatione, peculiari munificentia, septem pagos in Societatem JESU contulerat, in quorum possessionem, nemine contradicente, Societas jam antea venerat. Mortuo Erdelio, Princeps & septem, quos diximus pagos, & alios undecim, Viduæ à Coniuge testatos, publicari fecit. Eâ potissimum de Causa, quòd dum Princeps Rakoczius Republicæ causâ, procul ab Aulæ deliciis, in castris sub papilionibus viveret: Erdelius domi in umbra propugnandæ Patriæ immemor molli otio indulgeret. Lege itaque publicâ, cùm ejusmodi hominum Fortunæ Fisco subjectæ essent, jure amissas Rakoczius pronunciare voluit. At cùm Patroni partium in jus vocatarum, excusationem allegassent: Erdeliûm eò ipsò tempore Principis mandato, Provinciam vicariâ potestate, Domi interea gubernâsse, tota criminatio dissoluta est, quæ latentem sub specioso legis

legis titulo, Principis avaritiam detexit. Mense Decembri anni fluentis, occulto ut rebatur Rakoczius consilio, Patakinum se contulit, cunctis ferè Aba-Ujvariensibus & Tibiscanæ Hungariæ Calvinianis, expectatus Hospes venit: Cassovienles anno inneunte 1644 magnis officiis velut Assertorem suum salutaverunt. Nec multò post patuit, quò omnium consilia referebantur; Rakoczius enim seditiosum in Domum Austriacam Regemque suum, spretâ fidei religione, quâ se Illi ac Hungariæ obstrinxerat, libellum undique sparsit: argumentò ad excitandos Hungarorum Spiritus in bellum opportuno, atque ut popularibus ferociam aspiraret, pro vindicanda animorum Corporumque Libertate, se in campum exisse, gladium nudâsse affirmabat. Ferdinandus cum nullâ cohortatione Rakoczii, malum quotidie accrescens sistere posset: ut in fide & officio reliquam Hungariam contineret publicas literas opposuit, quibus Hungaros & Transilvanos à prava Rakoczii societate avocabat; palam exponendo: Georgium Rakoczium Transilvaniæ Principem, nullâ injuriâ à se lacescitum, cum Svecis & Gallis conspirâsse, Turcam sollicitâ-

se, Hungaros sanè quàm multos cum Transilvanis, ad funestum Patriæ bellum excitâsse, quò infestis armis Hungariam cæterasque Provincias hostiliter invaderet, luctu ac vastitate compleret. Quamobrem tam horribilium Calamitatum, quæ ex ejusmodi intestinis motibus sequi solent Rakoczii unicè ambitionem in causa futuram. Certis ad hæc tabulis compertum est: Rakoczium à Byzantino Divano postulâsse, ut sibi auxilio adesse juberet: Budensem Purpuratum, Passas Temesvariensem, Agriensem, Hâtvanensem, Szolnokiensem, Szegediensem, Gyulensem, Lippensem, Canisiensem cum Beglerbego Bosnensi, & Szigethanis ac Quinque-Ecclesiensibus Mahometanis; qui turbinis instar totâ latè Regno communi ictu cladem interrent. Sic affectâ Hungariâ, Cæsar gravi licèt belli Svecici mole premeretur, arma tamen expedit, & hoc negotium in Pro-Regem Eszterhazium ac Comitem Puchaimium transcripsit. Interea Rakoczius ad gloriam suam, cum fœcunda malis suis Natione, viginti armatorum millia exsuperante, Hungariam invaserat, & in superioribus Ditionibus, Civitates Cassoviam, Eperjesinum, Leuchoviam, asse-

ctato

ctato partim obsequio, terrore partim
 armorum & conditionibus occupavit; a-
 liquot tamen velitationes felices factæ,
 quibus seditiosorum vires coërcitæ, at-
 que à Vago amne ad Tibiscum usque re-
 motæ. Anno deindè 1645. apertò jam
 Vere, eductis in campum factiosorum
 copiis, Casparus Bakossius, sub caudis
 equinis Turcarum Tartarorùmque imita-
 tione, Barbaros simulantibus, Duglassio
 Svecorum Ductori adjunctus, in Moravi-
 am partemque Austriæ irrupit; indè præ-
 datriæ copię in Hungariam reversæ,
 subactis minoribus Civitatibus, Posoni-
 um usque infestæ procurсарunt, nullam
 Fortunæ vicissitudinem expertæ: quæ
 plerumque prosperis rebus triste aliquid
 aliàs agglutinat; imò quicquid longa
 diuturni sceleris molitio instruxerat, pro-
 spero exitu consummarunt. Eam ob rem
 Pro-Rex Eszterhazius Sacram Coronam,
 ut in tuto collocaret, Posonio Jauri-
 num deportavit. Subactâ rursus Tyr-
 naviâ, ne eam Svecorum rapacitas ever-
 teret, expressa 16 Millia florenûm ab
 exhaustis Civibus, in ærarium Rakoczia-
 norum & Svecorum relata sunt. Filius
 interea Rakoczii, conjunctis cum Dor-
 stensonio Sveco viribus, in Marcoman-
 nis,

nis, acri obsidione Brunam premebat. Post mala hæc, Cæsareus Ductor Puchaimius cum 15. legionibus in Hungariam supervenit, & minoribus præliis adeò hostem primùm fatigavit, demum Victorum lætitiâ vulneravit: ut Agrienses Turcæ societatem Rakoczii execrantes, eò undè venerant, imminuti ac fracti abierint. Et quia neque Valachi, neque Tartari Rakoczio suppetias venerint, celerius, quàm sperabatur, bellum abruptit: inducias in annos plures prorogari petiit; tardiùs deindè ex Basilio Moldaviæ Vajvoda cognitum est, Rakoczium necessitate, quæ Ferdinandum latebat, pacem postulâsse: à Porta enim Ottomanica severis à bello mandatis avocabatur. Pax iisdem ferè conditionibus, quibus Ferdinandus II. Betlenio subscripserat, transacta est. Si Cæsarem æstimes, planè indignis: si tempora, quibus stipulatio facta est, omnino necessariis. Hunc in modum Sveci à Rakoczio deserti, Tyrnaviâ & cæteris locis excessère: Dorstensonius quoque Transilvanorum secessione fractus, à propugnaculo Moraviæ Bruna, urbis Gubernatore Susâ, dextrerrimè rem gerente, copiis longâ ac difficili oppugnatione

tione attritis, collectis vasis recessit. Anno deinde 1647. evoluta, Rakoczius in omnem occasionem intentus, post evastatam à Tartaris Poloniam, & Uladislao Rege defuncto, Sarmatici Sceptri cupiditate flagrans, ingentem pecuniæ vim, instinctu Michaëlis Mikes Varsoviæ profudit, jamque in Polonia belli arenam designavit. Sed impetum hunc gloriæ, primum vis Melancholici morbi stitit, quem nullæ choreæ, nulli fucatæ strepitus amicitia, sed nec crebra venatio dispulit; demum hoc ipso anno 1648. die 11. Octob. mors extinxit. Humatus est insigni pompâ anno ætatis LV. exacto, die decimo Januarii anni insequentis, Albæ Juliæ in Episcopali æde, quam pulsis dudum Catholicis Calvinus infederat. Elogium & carmen sepulchro à Clientibus incisum, nimium utpote, referre piget. Plerisque Scriptoribus in eo laudatus est, quod Transilvaniam ab externorum hostium injuriis intactam reliquerit: quanquam dispari merito, servatæ & everse Patriæ Nomen promeritus; nam bello & rapinis famam foris: domi ob spoliatam opibus Nobilitatem, pari iniquitate infamiam collegit.

§. III.

GEORGIUS II. RAKOCZIUS TRANSILVANIÆ PRINCEPS.
FRANCISCUS RAKOCZIUS CUM SOLO TITULO.
FRANCISCUS REDAJUS DEPOSITUS.
ACHATIUS BARCSAJUS INTERFECTUS.

Georgius II. ejusdem nominis ac Pater, quò vivente in Principem Transilvaniæ electus ac inauguratus, eam moderari cœpit anno 1648. Ut vestigia Patris premeret, genium expressit, inque eosdem impetus, eodémque ambitionis nævos assurrexit. Exordio imperii prima illi cura, ut Turciæ Purpuratos placaret; indè tributum XL. & V. millium aureorum, à Patre per tres annos neglectum, ipse additis regiis muneribus, Sultano persolvit. Militem perpetuò in armis habuit, ita tamen, ut quod factum nòlles, servavit in pace bellicos Mores, & faciliùs in reliquos, quàm in se imperium tenuit. Neque uno aut pluribus diebus, sed annis aliquot luxu & intemperantia exorbitans, prodiga facilitate, opes à majoribus relictas, & ipsam

& ipsam famam minoribus vitiis obscuravit. Quò magis in potestate haberet Provinciam, optabat totam Calvinò devotam, atque ut Catholicam Religionem everteret, vitæ morumque Magistros relegare connisus, ex omnibus ditionibus suis exesse jussit. Saxones & Arianos per ludibrium tractabat, vanè sibi blandiens, ita à se circumventum iri, ut antea sint, quàm se esse sentiant, Calvinianos. Sed cùm parum suis artibus proficeret, ex morbo insuper laboraret, quem luctus Sigismundo Fratri datus, in florente ætate, morte prærepto causârat: sollicitos de exitu morbi Provinciales reddidit; Comitia indixit, Ordinumque suffragiis Franciscum filium, puerum fermè octennem, cùm in Throno Successorem, certis conditionibus, ac Principem nominatum accepisset, non modicè exhilaratur. Uni ex conditionibus, quam Calviniani æternam esse volebant, ne ullo unquam tempore, Transilvaniæ Principatus Catholico deferretur, Catholici acerrimè intercèssere. Vertente anno 1653. in Albenfi Conventu, Transilvanicum Jus sæpius recognitum fuit, eò plurimum fine, ut per ruinas rei Catholicæ, suam cæteri Religionem

nem

nem stabilirent. Subinde quatuor receptæ Religiones confirmatæ: Jesuitæ odio Religionis proscripti, è fortunis eversi. Patroni eorum, si qui deinceps extiterint, ignominia notati: quibus insensis decretis, Ladislaus Gyulafius, Franciscus Kornifius, Hallerii, Mikefii, Aporii, & Petrus Torma, plurisque alii illustres Viri, fortissimè obstitere, suoque calculo irrita esse pronunciarunt. Ne tamen res Catholica, penitus everteretur, à Strigoniensi Metropolita bini Curiones, Michaël Fenefius & Martinus Kaszonius submissi, in Monasteria collocati, per Provinciam Sacra procurabant. Post exagitata tot annis rem Catholicam, jussu Sultani bellum contra Basilium Moldaviæ Regulum movet, & Copiarum Duce Joanne Keminio, Moldavum ditone exuit; sed is Cosaccorum viribus regressus, totâ Keménium Moldaviâ ejicit. Rakoczius initio Veris Anni 1655. ne Basilio cessisse videatur, novo exercitus Ductore Stephano Pettkio bellum restaurat, profligatoque Basilio, & fugâ in Poloniam dilapso, auxiliares Cosaccorum copias, juxta arcem Sueavam obsessas, fame & armis unâ cum arce ad deditionem adigit. Eâ Victoriâ
Basilii

Basilii thesauro potitus, gradum ad Poloniae Thronum se poluisse existimans, Stephanum, Basilii epistolarum Magistrum Moldaviae praeficit, quem Ottomanica Porta, depenso prius grandi aere, confirmavit. Paulò post, exortâ militari seditione in Valachia, Szemenii (est populus pedestris militiae ex Thracibus conscriptae) occisis potentioribus, & exauctorato Constantino Regulo, vinctisque adstricto, novum sibi Vajvodam statuunt. Rakoczius amici casu permotus, socia arma in Szemenios expedit, atque uno trucidatâ rebellium colluvie conflictu, pristinae Constantinum dignitati restituit. Triumphanti similis, cum quatuor & quadraginta Valachorum signis in terram obversis, ac reliquo belli apparatu hosti erepto, Albam Juliam inVectus, pluribus hilaria diebus extraxit: captum Valachiae usurpatorem, cuneo insutum, crudele Convivis Moldaviae & Valachiae Vajvodis, spectaculum exhibuit. Non eadem Cives Claudiopolitani hilaria habuere, quibus vindex scelerum ignis illuxit, & 180. domos vorax elementum incineravit. Cives ut detrimentum suum ulciscerentur, Paulum Fazokasium Catholicum, à cujus aede flamma prorupisse

pisse dicebatur, cum Michaële Rakosio Nobili Siculo, quem ne suspicio quidem attaminare poterat, vivos, exusserunt, suam quantumvis in equuleo & rogo innocentiam constanter asseverarent. Eodem anno Calendis Septembribus tam atra ac horrida tempestas Transilvaniam & Valachiam incescit, ut extremum mundi excidium Incolæ instare crederent.

Interea à Tartarorum Chamo, quos Precopenfes vocant, metuendum Polonis bellum illatum, & Cosaci quoque à Republica defecere. Rakoczius afflictæ Reipublicæ, ne rogatus quidem, unâ gloriæ cupiditate incensus, per invias alpes, Dacicas copias in subsidium adproperavit, & confecto feliciter per Michaëlem Mikes copiarum Ducem, bello, Regnum Poloniæ positò hoc meritò sibi obstrictum fecit. Post erectas tantisper Polonorum res, Carolus Gustavus è Bipontino Duce, Svecorum Rex, bellum Polonis denunciavit, à Prussiæ finibus irrumpens, Casimirum ad Zarnovam fudit, Regnumque deserere adegit. Eâ occasione Svecus Poloniam in fidem accipit, cujus exemplum Lithuani & Borussia secuti, ab exule in Silesia Rege ad Victorem defecerunt. Anno altero 1656.

aversam

averſam à Svecis fortunam Caſimirus conſpicatus, Guſtavum timere deſiit, Jámque hoſti aſſultabat : Copias ad hæc auxiliares, à Leopoldo Cæſare affectavit : in Tranſilvaniam denique Præſulem Pramorkium Legatum miſit, ut in ſocietatem armorum Rakoczium invitaret. Nondum evolutô annô, feralia in Dacia omina Cœlum exhibuit, quorum alia Joannes Betlenius, alia Franciſcus Vereſſius conſignavit, tres in Sole gladii, medietate è vagina educti, ac igneo globo circumfuſi, Provinciam terruère. Erat nonne-
mo, qui ignea Sphærâ Deum, tres gentes monentem, Svecos, Dacos, Coſacos, in bellum ſœderatas, ut enſes in vaginam recondereſſent, indicari dicebat. Crux inſuper ſublimè viſa eſt, in congreſſu equitum armatorum, Albam-Juliam verſùs ferri, in omen utique imminentis calamitatis. At Calvinianorum Miniſtri, novi oſtentorum iugures, feliciffimos Rakoczio ſuccellus, ſi Poloniam armis aggredereſſetur, totique reformatæ Religioni Coronas & Sceptra, ipſámque indubitatè Romam ſubjiciendam, de pulpitis vaticinabantur. Achatius denique Barcſajus in Conſilio, Principis gratiâ facile primus, qui dudum Tranſilvaniæ

Principatui insidiabatur, dolo id egit pessimo, ut nutantem adhuc Rakoczium neglectâ Stephani Hallerii, Viri gravissimi dehortatione, ad expeditionem Polonicam adversus Casimirum Regem impulerit; quô factô involutum turbis Magistratu depelleret. Undè res tota eò evasit, ut Rakoczius, non sine inconstantiæ & ambitionis noxa, dehortantibus nec quicquam, imò minas adjicientibus, binis Imperatoribus Romanorum & Turcarum, præter opinionem Regi Sveciæ accesserit, invitante Palatinô Vilnensi, à Casimiro dissidente, qui spem Regni Polonici Rakoczio injecerat, & modum viamque descripserat, quâ ad fastigium regale ascendere possit. Non uno itaque hamo captus, Sveci militem, æs, & si res ferret, suam quoque personam obtulit: quô facinore omnem præstiti antea erga Polonos officii memoriam obliteravit.

Initio anni itaque 1657. cum Dacicæ Nobilitatis flore, regali planè apparatu, velut partâ jam victoriâ, in triumphum iret, præmisso Joanne Keménio cum copiis, belli signum cecinit, & cum Transilvanis, Moldavis, Valachis, Græcis ac Ralciis, quorum agmina trahebat,
in bel-

in bellum Polonicum itineri se accinxit. Vix Sarmatiæ fines contigit, conniventia Principis effusæ in Oppida pagóque phalanges, in obvios omnes, Sacros & profanos, sine ætatis, Sexûs, conditionis discrimine defævierunt. Cracoviam appulsus, sive ex pacto, sive impenso Svecis pretio, Urbem ingressus, Transilvanico illam milite, constituto Præfecto Joanne Betlenio firmat, Bresciam, aliæque oppida deditione capit. Interea Tartari Criminenses Regi Casimiro, qui tunc Dantiscum se receperat, suppetias laturi, Mense Martio ad ripam Boristhenis castra metantur: Carolus Sveciæ Rex, ut primùm à Friderico Daniæ Rege bellum adversum se moveri, & in Bremensi Svecis subjecta ditione, latè Oppida eripi cognoscit: contractis summâ celeritate copiis, destitutóque Rakoczio, è Polonia excedit. Ad hæc mediâ æstate adest Hazfeldius, summus Copiarum Dux, cum sedecim Germanorum millibus à Cæsare Leopoldo submissus, qui conjectis in fugam Rakoczianis, quos Csarnecius, Lubomirskius, Potoczkius, Polonæ militiæ Duces insecti, ad pugnam propter Jaroslaviam adegere. Quina Rakoczianorum millia cæ-

fa sunt, cæteri ab insequentibus Polonis
 in Podoliam usque per deserta propulsi,
 ac demùm indagine clausi, viribus defe-
 cti, his conditionibus juramento firma-
 tis, regressum multis precibus & inde-
 cora pactione mercati sunt: Templorum,
 Cœnobiorum, Urbiùmque redditis spo-
 liis, ejurato Sveciæ fœdere, datisque
 obsidibus Stephano Apasio ac Georgio
 Gyerðio: deductis cunctis Transilvanicis
 præsidiis, decies Centena florenùm mil-
 lia Polonæ militiæ numerarent; Centum
 quinquaginta verò aureorum Millia Tar-
 tarorum Principi repræsentarent. Ita Ra-
 koczius, fatô suô, regnandi vesania de-
 lusus, traditis Keménio funestæ cladis
 reliquiis, clam cum exiguo triginta ho-
 minum comitatu, continuato plurium
 dierum itinere, per invios calles, in
 Hungariæ plana deductus, Ecsedinum,
 ubi Conjux filiûsve erant, fractus ac in-
 gloriatus rediit. Keménius per Transalpi-
 nam reditum rimatus, à numerosa Tar-
 tarorum multitudine circumseptus, ac
 fame vehementer exhaustus, altero ab
 iis insultu, factâ insuper Szemeniorum ad
 hostes secessione, toto ferè contrucida-
 to exercitu, in servitutem abreptus est,
 ex qua non nisi grandi persoluto ære, se
 evolveret.

evolvet. Atque hic fuit exitus Rakoczianæ in Poloniam expeditionis tam temerariè susceptæ! de his plura Poloni scripsêre: sed quæ Transilvani sunt passi, ut scribit Toppeltinus, centum annos lugebunt.

Ab infausta Rakoczius expeditione Transilvaniæ redditus, Comitia Samos-Ujvarini cogit, in iis omnium, qui aderant voto, duo à Principe petebantur: Redemptio primùm Captivorum; Viduæ enim propè sexcentæ, pullô omnes habitu, quæ huc confluxerant, Ordines ad Commiserationem moverunt; decretum est itaque, ut Captivi omnes, summi infimique communi lytro redimerentur. Alterum postulatum erat, Conciliatio Portæ Ottomanicæ; implacabile enim Sultanus gerebat odium, quod spretô imperiô, Polonis bellum intulissent. At utraque hæc, Rakoczius furdâ aure excipere, ærarii inanitatem obtendere; quin nescio quam Nobilitati biduo prius concessam immunitatem revocare: invitis exinde ac ringentibus Ordinibus, nec consalutato Principe, rebus infectis discessum est. Paucis post diebus Turciæ Legatus ad Albana Comitia supervenit, mandatum Sultani, qui cùm omnia, uti

venerant, explorata haberet, severe
 exposuit, literas præsentedavit, quibus im-
 perabat, ut Rakoczium sine dilatione
 Principatu deicerent, ac ne quidem in
 Transilvania paterentur: in arcem Jeno-
 am Turcicum præsidium admitterent. Mi-
 næ ad hæc, nî morem gererent, atrocis-
 simæ superadditæ. Perculso eâ denun-
 ciatione Provinciales, Rakoczius suâ
 promptitudine, sive tot adversis fractus,
 sive spe recuperandæ dignitatis illectus,
 haud modicè erexit; spontè enim Ma-
 gistratu cessit, & sub iisdem Comitibus
 renunciato novo Principe, Francisco Re-
 dajo, viro indolis pacatæ, atque eo ho-
 nore digno, salutem Curia dicit. O-
 mni jam periculo defunctos se esse Tran-
 silvani credebant, nisi Rakoczius, quàm
 arx Jenoa Turcis cedenda esset, eâ ar-
 reptâ occasione, Arcium Præfectis, Fran-
 cisco Gyulajo, Ladislao Ujlakio, Geor-
 gio Banfio, in suam rursus fidem attractis,
 eò quod sibi juramento adhuc devincti
 essent, contra vim omnem Turcarum,
 adpromisso æris, annonæ ac militis sub-
 sidio, defensionem persuasisset. Turba-
 tis ita rebus & conflato novò delectu mi-
 lite, missis ad Nobilitatem literis, nova
 Comitibus appellat, se in Principatum re-
 stitui,

stitui, Redajum in ordinem redigi minaciter postulat, arma denique suscipienda in Turcas imperat, quæ magnâ Provincialium in novos motus æstuantium facilitate, jam serè conflata fuere. Conguntur itaque Medgyesinum Comitia, itur in Consilium, & potioribus suffragiis Dionysius Banfius cum literis ad Rakoczium, Redaji & Ordinum nomine exmittitur, qui malè cocta ea Consilia dissuadeat, neque ultra tantoperè indignantis Sultani furorem in excidium Patriæ ac suum irritaret: rebus pacatioribus, non desore Regnicolis vires & animos, ut dignitati restituatur, quâ se nuper datis pactis ac jurejurando exuisset. At incassum suscepta abiit legatio, non aure rationes excipere, non oculis æquis literas intueri; dolebat nempe degustatâ imperandi dulcedine, Nobilissimæ Provinciæ Principatu excidisse: dolebat extra thronum privatam vitam tolerare, & in Europæ theatro Fortunæ ludibrium spectari. Ad ingentia itaque conversus promissa, mox ambitione exæstuans, vanas Turcarum iras ostendere: Vires suas exaggerare, & nisi rejecto absque cunctatione Redajo, suis Ordines morem gerant imperiis, atrociter minari. Et re-

E 5

verà

verà celeri in Medgyesinum flexu (quæ igneæ indolis vis fuit) exercitum urbi, terrorem Comitibus admovet, læsam ut a-
 jebat suffragiorum Libertatem vindicatu-
 rus. Exterritis hunc in modum Ordini-
 bus, & nonnullis factiosis Rakoczianos
 conatus apertè promoventibus, missâ in
 campum legatione, solenni in Urbem
 pompâ recipitur. Redajus memorabili
 moderatione in ordinem se redigi passus,
 suum domicilium in Hungariam transtu-
 lit, Rakoczius verò accomodatâ sibi ab
 omnibus obsequii confessione, Princeps
 acclamatur. Post hanc rerum conversio-
 nem, ut excidio Provinciam eriperet,
 nuncios ad Sultanum ac ad Budensem
 Præfectum, cum annuo tributo ac opu-
 lentis donariis mittit; verùm eâ legatio-
 ne, non nisi oleum igni affusum est, in-
 dignatio crevit, & quod in Barbaro mi-
 tum, dona remisit, unum ex Nunciis post
 diram verberationem necari mandavit.
 Nihil hoc casu motus Rakoczius, & qui
 eum abstergere debuerat, irritavit. In eo
 iræ ardore, Lippam versus ubi castra
 Budensis Præfectus metabatur, cum no-
 vem suorum millibus progressus, popu-
 lationem latè circumtulit, ac primi qui-
 dem ejus impetûs turbo, valido planè
 fragore

fragore in Budensem Præfectum detonu-
it, quem fufum fugatúmque castris exu-
it, vix tricenis fuorum amiffis. Sic pri-
mam conceffit illi fortuna Victoriám, cui
fi moderationis plus junxiffet, de Tur-
cis maiorem pofttea ad Claudiopolim da-
tura erat gloriam.

Anno deinde 1658. Tartari juffu Sul-
tani acerbam fumpturi ultionem de Mol-
daviæ & Valachiæ Vajvodis, quos Ra-
koczius, dum adhuc res integræ fuiffent,
populis illis præfecerat, in eas Fulminis
inftar illati, vastas in utraque Provincia
folitudines faciunt, ac quàm plurimos
populares in barbaram fervitutem abi-
gunt; Vajvodæ enim cum præcipuis Bo-
jeris, ut fugâ malum præverterent, ma-
turè in Tranfilvanicas alpes femet rece-
perunt. Eandem Turca Tranfilvanis po-
pulationem dirè interminatus, nâ Rako-
czium è Provincia extemplò ejicerent.
Ille, Patriæ Charitate victus, in Albano
Conventu nominatis ex una quaque Na-
tione Vicariis, de Provincia exceffit.
At frustra fuère hæc Tranfilvanorum in Tur-
cam ftudia; Chamus enim Tartarorum
è Valachia in Provinciam irrupit, quam
ne totam everteret, nam cæde & incen-
dio grassabatur, præcipuæ Urbes, Coro-

na, Cibinium, aliæque pacto grandi ære, extremum à se exitium avertere sunt coactæ: gravius cæteris mulctati sunt Claudiopolitani, quibus necesse erat, octuaginta Imperialium millia hostibus repræsentare; neque impia fraus ipsis profuit, dum Religionem suam à Mahometana, ac Tartarica parùm discrepare allegâssent. Alba Julia, Sedes Principum, unâ cum Oppido, immani furore direpta, subjectisque flammis triste bustum & solitudo fuit. Eadem calamitate plerâque alia oppida, pagi, Castella, igne & ferociâ Barbarorum excisa: qui in manus venêre, Scriptorum testimonio, quadraginta millia numerabantur, & in æternam servitutem tracti sunt. Ita vaser ac versipellis Turca, non tam Rakoczium, quàm Transilvaniam, ejus delicti prætextu, si tamen delictum fuit, funditus perditum ibat. Ab altera verò Transilvaniæ parte, ad evertendum Rakoczium, Supremus Vezirius Jenœ arcis cum numeroso exercitu appropinquavit, eamque trium dierum oppugnatione, seu Præfecti Ujlakii ignaviâ, seu scelere Barsai Turcica castra tum sequentis, victor subegit: pari celeritate Caransebessum, Lugosium occupavit. Rakoczius necdum à spe melioris

lioris fortunæ dejectus, Ujlakium unâ
 cum quatuor Centurionibus ob festina-
 tam Jenœ deditionem obtruncari jussit,
 utque hostem ulcisceretur, novos dele-
 ctus, ut plurimum Hungarorum in suis
 fundis facit. At Miseri Transilvani, ut
 reliquam servarent Provinciam, veniam
 quibuscunque conditionibus, ac pacem de-
 precari statuunt; Achatio itaque Barcsa-
 jo & Joanni Lutsch Saxoni, dant nego-
 tium, Vezirio supplicarent: desisteret
 tandem ab internecione afflictæ gentis,
 paratos esse Provinciales, quibuscunque pa-
 ctis imperata facere; & Barcsajus quidem
 lugendis omnino conditionibus pacem
 confecit, perniciem Patriæ non abstulit,
 sed in alterum malum commutatam distu-
 lit: traditis enim Barbaro cum Szolnoki-
 ensi agro tribus arcibus, pacto insuper
 exhaustæ ac mutilatæ Transilvaniæ nun-
 quam solvendo tributo, septuaginta Im-
 perialium millibus, annuè præstandis,
 ad hæc quinquaginta Imperialium milli-
 bus in Turcas, dividendis, execrabili
 proditione, quæsitum Principatum neque
 diu duraturum, mercatus est. Ita par-
 rum malis artibus Dominatum, ut consta-
 biliret, habito Conjuratorum delectu,
 Comitia Segesvarinum indicit. Ordines
 ab im-

ab imminente intestini belli tempestate
 exterriti, primo statim congressu Principi-
 patum Barsajō vel inviti affirmarunt. Al-
 tera mox Comitia Vasarhelinum edicta,
 quò non modò Barsajus, sed plerique
 etiam Nobiles ut securitatem haberent,
 multo milite stipati confluerunt; non
 diu his immorati, Bonczhidam abierunt.
 Porro peractā Barsaji inauguratione, Ra-
 koczius necessitate, an Pietate rursus
 emollitus, quidpiam daturus Patriæ, mul-
 tis cum Barsajō conditionibus, per in-
 ternuncios, quas neuter servaturus erat
 transegit. Interea malorum cumulum au-
 xit, Barsaji ejusque Propinquorum im-
 mensa rapacitas: quorum libidini nihil e-
 rat impervium; venalia illis fuere Reipu-
 blicæ munia, & posthabitā re communi,
 sava omnium corradendæ à populo pe-
 cuniæ cupiditas, totam Provinciam im-
 probitate suā exugebant. Demum ne
 quid à Civili malo vacaret, Rakoczius
 quoquè per Provinciam hostiliter grassa-
 batur, & sive armis, sive insidiis Barsa-
 jum opprimere laborabat: Barsajus con-
 trà, ob diras exactiones, avaritiæ sor-
 des, continuam crapulam, suis invisus,
 nullibi securus, ac tantæ potentiæ, quā
 florebat Rakoczius, obviam ire impar,
 novam

novam irarum materiam, ob pacta quædam cum Germano Cæsare conventa, apud Portam Ottomanicam adversus rivalem suppeditare nitebatur. Initio tamen anni 1659. Calendis Januariis, Turcarum copiis, quibus lauta hyberna ordinaverat Samos-Ujvarium cum Georgio Betlenio, loci Præfecto in obsequium attraxit, totamque illam plagam Bistricium usquè pervagatus, quantum potuit, ut suum luxum & Turcarum avaritiam expleret, extorsit. Post Ordinatam tantisper Remp. res Religionis agitare cœpit, & in Albanis Comitibus *Puritanum* dogma, quò jam irretitus fuerat, perversitate Joannis Apacii Siculi, Barsajanæ aulæ Præconis, pluriùmque Optimatum assensu, quantumvis reclamante Georgio Tulajo, primario Calvinianorum Ministro damnatis prioribus ritibus, approbavit. Quò Comitiorum decretò, in aras ac Cruces sævitum est: duodecim Apostolorum Statuæ, à Principe Gabriele Betlenio, in maxima Albæ æde locatæ, cum ludibrio è Templo ejectæ ac comminutæ sunt. Decreta insuper Sebeffiensis Conventus, Ordines confirmarunt, quibus Rakoczii Dominatus, & quæ in Dacia tenebat bona, abrogata ac publicata fuère. Rakoczius

czius hisce ut rebatur contumeliis exasperatus, immissis præferocibus copiis in Dacicorum montium accolas, qui Tibiscum respiciunt, igne, direptionibus, cæterisque injuriis eos exagitavit: cumque graviora sibi impendere mala putarent, ad implorandam Barsaji opem conversi, arma expediunt; sed & Barsajus adversus Rakoczium, contractis aliquot agminibus ad Tordam castra suo infortunio instituit; nam eo ipso tempore Joannes Keménius è Criminensi Captivitate reversus, à præsentium Nobilium Militumque concursu, salutationibus, cunctisque lætitiæ signis excipitur, Barsajo in animo suspicionibus exulcerato ringente, & ejus potentiam, tanto Nobilium favore subnixam extimescente; prærupto itaque Consilio an metu actus? secreto primùm, deinde palam Keménio Principatum defert: ipse tanquam exitio se subduceret, cum Ladislao Csakio, Joanne Betlenio aliisque ignavâ fugâ Temesvarinum planè secessit, ac Rakoczio ad capeffendum iterum Principatum viam aperuit. Et profectò nova hæc rerum conversio, totam Transilvaniam in novas iterum turbas præcipitavit. Multi enim decreto Vasarheliensis Comitii Fortunis exuti,

exuti, Constantinus Moldaviæ Vajvoda-
tui redditus, Michne five Michaël Tran-
salpinæ Vajvoda novo tœderi adscriptus,
Rakoczius denique in novam belli tem-
pestatem multis peditum millibus au-
ctus, ad stabiliendum Daciæ imperium
ègrediè se comparat. Jam æstas in Au-
tumnus declinaverat, quùm Budensis
Prætor cum Agriensi Passa & Barsajo in
Transilvaniam progressus, haud procul à
faucibus, Ferream Portam vocant, ca-
stra metatur; accurrit Rakoczius, nec
sine temeritate, nam viribus impar erat,
in aciem descendit, hostem adortus,
cùmque dextrum videt nutare cornu,
cum trecentis Hungaris in Prætorianos
illapsus, aliquot Turcis sua manu con-
cisit, editâ non modica hostium strage,
ne à multitudine circumventus, telis
obrueretur, ægrè è media suorum clade
se eripuit: cùmque perditam esse pu-
gnam videret, cum cæteris semet in fu-
gam dedit. Iressu infelicis prælii dolo-
re, quò plura suorum millia amisisse fer-
tur, per ambages inopinatus Claudio-
polim venit. Turca ob rigorem hyemis
in ditionem suam digressus, Barsajo
Cibinium ingressuro, mille equites &
sexcentos pedites in præsidium dedit.

Ineunte anno 1660. Rakoczius collectis ultimis viribus, Cibinium, vasti ambitus urbem, duplici muro ac propugnaculis defensam, & in ea æmulum Barcsajum, longâ sex mensium sine fructu obsidione fatigat; cùmque non levia ab erumpentibus Turcis detrimenta acciperet: ad hæc accitum à Barcsajo Budensem præfectum cum valido quadraginta millium exercitu Cibinium festinare ac Transilvaniæ appropinquare cognovisset: relictâ urbis obsidione Albam Juliam celerimè revertit. Subindè Tokainum usque ejus miles procurrit, & cæsis quibusdam obviis Turcis, pontes ipsorum Tibiscanos exussit. Eodem tempore Budensis Prætor devastatâ incendio & rapinis Varadinensi ditione, Transilvaniam intravit, & inter Claudiopolim Castrumque Gyalu mediis in campis Lonaensibus & Fenessiensibus consedit. Rakoczius, ut erat Vir fortis, & militari ingenio in pugnam æstuans, ne prementibus sibi tergum hostibus, ultrâ cederet, aleam belli subire statuit, vincere aut mori paratus. Designatâ igitur conflictus arenâ, instructâ acie atrox cum hoste prælium init, perfractisque Turcarum cuneis, in mediam aciem proVectus, vicens

vicenis suâ manu trucidatis, quintum jam equum infederat, & victoriam apparabat; at fortuna pugnanti deerat, & miles, Ducis ardorem minimè secutus, ab ingruente undique Barbarorum multitudine, dum suorum aliquot Cohortes longiùs provectas, periculo festinat eripere, ipse circumventus, quatuor vulnibus læso graviter sincipite prostratus, agrè è pugna à suis ereptus, victoriam desperavit; simul enim ac per turmas ea fama manavit, miles solutis ordinibus in montes ac saltus fugâ dilapsus, ad satietatem cæsus est: bellicæ machinæ octo, signa & impedimenta à Turcis capta, quibus cruenta omnino victoria fuit; nam sex Turcarum millia cecidisse memorantur. Fortunam secuta est tota Transilvania, Claudiopolitanos Turca incendio, & pecuniariâ rursùm multâ punitos, morâ dierum ibidem quindecim protractâ, extremè afflixit, cuncta locustarum instar depastus. Rakoczius Varadinum devectus decimo octavo à fatali prælio die, humanis exemptus est. Subindè à Francisco Filio, nominato Transilvaniæ Principe, & Vidua Sophia Bathoria, Catholicis, in hæreditarias Hungariæ arces se recipere coactis, Et sedini

primum : deinde verò Patakinì anno
 1661. 24 April. humatus est. Sublato
 Rakoczio & emunctis Claudiopolitanis,
 Purpuratus Budensis cum Barcsajo Kó-
 varinum deflexit : arx est, in finibus Da-
 ciæ Nagy-Banyam versùs, eminenti sa-
 xo imposita, cui Joannes Mikesius præ-
 erat, fide in Herum Rakoczium He-
 ros insignis, certus antea mori, quàm
 loci deditiōem facere : Collusione ta-
 men Benedicti Hedrii, & consilio Mi-
 chaëlis Savæ in custodiā tenti, cum Bar-
 csajo habito, res huc evasit, ut qui ar-
 cem tutabantur, Mikesium vinctum ex
 arce extraderent, qui postmodum sub
 Varadini obsidione, non priùs vincula,
 quàm vitam posuit. Lætus hac præda
 Purpuratus, in spem potiundæ absque
 sanguine Etsediæ venit : motis itaque
 castris Etsediam adproperavit, productio-
 que, ut quidam scribunt, & dignam thea-
 tris materiam porrigunt, Joanne Mike-
 sio in conspectum arcis, Gubernatori
 Michaëli Mikesio denunciat : ut si fra-
 trem cuperet salvum, arcem protinùs
 dederet : neque exauthorato plus Prin-
 cipi, quàm sanguinis juri ac fraterno a-
 mori deferret. Mikesius ut Gubernato-
 rem decuit, generosè respondit : mal-
 le se

le se per decus emori, quàm Germani
 sui magis præmio, quàm supplicio digni,
 vitam perfidiâ pacisci. Budensis, spe
 suâ frustratus, relictâ Etsediâ, majoribus
 utpote viribus tentandâ, atrox bellum,
 quod totam turbabit Hungariam, jussu
 Sultani Varadinum transtulit; illuc jam
 enim, summus Vezirius cum Europæis
 & Asiaticis equitibus, ac robore Janicsa-
 rorum, multoque apparatu festinavit:
 Varadinum 14 Julii arctissimè conclusit.
 Oblata ab exercitûs Germanici Duce Su-
 fa, & Francisco Vefelenio Regni Hun-
 gariæ Palatino auxilia, Incolæ ac miles
 Reformatæ Religionis, pertinaciter ac
 arroganter rejecerunt, cum dicto: mal-
 le se Varadini Turcicum *Halla*, quàm
 Catholicorum *Alleluja* audire. Sed quo-
 niam res hæ, recentes admodum ac in-
 vidiosæ, dolorem multis movere pos-
 sint, quanquam à claris Scriptoribus mi-
 nutim notatæ, ac sparsim typis etiam
 vulgatæ sint, eas idcirco brevi compen-
 dio perstringendas esse duximus, quò
 suscepti laboris celerius finem assequa-
 mur: neque eandem ferè cum præceden-
 tium annorum materia, continuatam in
 Posteris ambitionem & perfidiam, solò
 quasi mutatò nomine, distinctam repe-
 tamus.

tamus. Et Barcsajus quidem, à victore Turca, Princeps tributarius Provinciæ impositus, nullam suis pacem dare poterat, cunctis utpote invisus Ordinibus, & quem instigatione ut plurimum Joannis Keménii ad Magistratum aspirantis, tanquam scædum moribus Turcam, Patriam perdere, modò imperet, nihil pensi habentem, acerbo omnes odio insectabantur. Extremis Transilvanorum malis per idem tempus accessit, Varadini jactura à Turcis expugnati, quam Barcsajo imputabant; is enim expugnato eo Hungariæ propugnaculo, illud ac Claudiopolim se Turcis cessurum, adjecto intolerabili tributo subscripserat, si modò à Budensi Prætore in Principatum remitteretur. Hanc ob rem exorta inter Siculos seditione, quos Andreas Barcsajus alter Principis frater, crudelissimè castigatos, amplius irritaverat: dato enim veluti signo, Barcsajum tota Nobilitas averfari, Tyrannum ac Proditorem Patriæ vociferari; contrà per clandestinos nuncios Keménium propalam prædicare, in Provinciam invitare eique Magistratum deferre. Et is è propinquo vires ostentans, medio Autumno in Provinciam perrumpit, plerosque in discrimen

serimen juxta ac crimen pertrahit, & trucidato Caspare Barcsajo Principis fratre, ejusque potiore copiarum parte deletâ, in communi gentis concilio (nam Barcsajus antea in privato colloquio ab Homagio Provinciales absolverat) Novus Transilvaniæ Princeps Bistricii anno 1661. Calendis Januariis renunciatur.

§. IV.

JOANNES KEMENIUS OCCISUS.
MICHAEL APAFIUS.

POtens jam rerum Keménius, & in apice Principatûs constitutus: adhæc auctoritatis inter Procere dudum summæ, cum viginti ferè annis Transilvaniæ Aulæ Primatum gesserit, in indictis à se Bistricii Comitibus, in eo plurimum vigilavit, ut turbatæ Reip. reos, & auctores calamitatum aut è medio, aut è provincia tolleret; & quoniam Barcsajus violatis pactis, rursus per litteras cum Turcis colludere ac bina oppida si Magistratui redderetur, iisdem despondisse est convictus, Keménius facti sibi in totum genus illius ab Ordinibus potestate, Andream primûm Barcsajum

csajum Achatii fratrem, post traditam Fogarasiensem arcem, in quam sese abdiderat, dirè excruciatum, in furcam agi mandavit: Achatius autem ejusdem Keménii sententiâ, vinctus cum socio Budajo scelerum complice, ne elaberetur, Kõvarinum ductus, & ad ludibrium agresti curru vectus, in itinere ad vicum Répás impactis ex composito multis vulneribus ac plumbea glande discerptus miserè periit. Provincialium inventus est nemo, qui interfectos dolore aut commiseratione persecutus fuisset. Prælusit tam acerbo suo fato, & veluti venturæ necis præfagus Barsajus ipse: nam procusis anno superiore Nummis inscribi hoc lemma jussi: *De profundis clamamus ad te Domine!* in inferiori autem scutulo addidit: *Seria Nos, quia perimus.* Paulus magnus refert: Achatium Barsajum, ultimum fuisse Banum Lugosiensem & Caransebesiensem in tractu illo; pro delato autem sibi Transilvaniæ Principatu, cum Turcis tradidisse. Hoc titulò Barsajus, in Approbatis quoque Transilvaniæ Constitutionibus compellatur. Decreta sunt deinde ab Ordinibus & aliis Reis supplicia. Andreas Kallajus Calvinianorum Mni-

ser,

ster, qui Varadinensibus hortator extitit, ut deditionem maturarent, quin & Devam Turcis prodere convictus, cum Viris aliquot Nobilibus obtruncatus est. Nicolaus Zolyomius de Szikelyhida in exilium actus est. Lazarus Aporius, ex pervetusta ab Oपुरo descendens Prosapia, quæ anno 1175. *De Kezdi & de Torya* dicebatur, incauta verba illa, quibus Keménio breve imperium vaticinatus est, carceris squalore luit. Plures alii, sua delicta, si tamen in ea, tot Principum mutatione, delicta esse poterant, variis modis expiarunt. Keménius sublato æmulo, ut Turcarum iras retunderet, implorato Cæsaris auxilio, se & Transilvaniam Leopoldi Clientelæ submitit.

Interea Budæ & Temesvarii Præfecti cum sexaginta barbarorum millibus districtum Hátzegiensem ingressi, cædibus, igne, rapinis crudelissimè, quâ se verterent, grassati, totam Provinciam, quanto nunquam antea motu concutiunt: Civitates Szasz-Sebessinum & Szasz Varosinum metu ab incolis desertas, in cineres & busta cum Templis opere nobilissimis redigunt. Templum Albenſe & Bibliothecam eâdem

F s

flam.

flammâ exurunt, Keminium Provinciâ exturbant, & à Porta ferrea ad Tibisci usque plana, ingenti edita locorum hominûmque strage, barbarâ immanitate grassantur. Pari rabie & horribili populatione Tartari Bihariensem, Munkaciensem, ac Maramarosiensem agrum multis mortalium millibus trucidatis, aut in servitutem abactis evastant: reflexo deinde itinere Aly Passa & Tartari Transilvaniam Calendis Juniis regressi, Bistriciensem & Vasarheliensem tractum, unô veluti turbine inundant. Quacunque gradiebantur, exstis aut proculcatis segetibus, vitibûsve in collibus excisis, in campis demum ad Marusium captivos lustro subijciunt, quorum centum septuaginta millia censa sunt. Ejecto hunc in modum è Provincia Keménio, convocatis Ordinibus Turca, nec opinantem, imò reluctantem Michaëlem Apasium Provinciæ præficit, mox severè imperat, ut intra quindecim dies ducenta quinquaginta Imperialium millia numerarent: Ita toties revomendum erat aurum, quod superioribus temporibus in vicinis Provinciis tot repetitis rapinis voratum fuerat. Et peracerbis sanè Cap-
pitum

pitum, Ostiorumque exactionibus, verius Exactorum direptionibus, tota rursum Provincia expilata est. Serò hæc inter, Cæsareus Dux Montecuculus, cum auxiliari exercitu Keménio confociatus, in Transilvaniam appulit, quem si ultra Claudiopolim promovisset, barbari jam in fugam inclinati, Provinciâ excessissent; at frumenti penuriâ, tum inopiâ pabuli constrictus, reditum in Hungariam maturavit: relictis Claudiopoli mille sexcentis Germanis. Turcæ cognitâ per exploratores Cæsarei militis secessione, arma in Siculiam convertunt, & Csikienses, qui imperium detrectabant, majori calamitate, quàm reliquam Provinciam obruunt, ferro & flammâ evastant. Excidium hoc Csikienses, quanquam obsessis aditibus tuti essent: Gentili suo, homuncioni perditissimo tribuere debent, qui odiò fidei actus, viam Barbaris aperuit, & Patriam prodidit; in eam enim infestis ut primum agminibus, superatis montibus Ismaël Purpuratus irruit: mox omnem illam ditionem inundans, cum sex & viginti Sacris Ædibus, igni crematam, avaritiâ & crudelitate, quâ valuit maximâ,

ximâ, delevit: cûmque barbaræ illi eluvioni nemo obicem ponere posset, ultrâ quàm decem millia popularium, cum Familia D. Francisci, quæ à clade supererat, in tristem servitutem abduxit. Relictâ deinde in manibus Apasii Principis Provinciâ rapax illa Hirudo, Aly Passa cum prædatorio globo & impedimentis, Temesvarinum in hyberna secedit. Jam restitutam exoptatæ tot votis quieti Transilvaniam putâsses: nisi Keménius dirâ dominandi cupidine abreptus, & eô Turcarum excessu, in spem adeundi Principatûs venisset. Is enim collecto milite, ad hæc accessione illustrium Virorum, Gabrielis & Joannis Hallerii, Stephani Petkii, Casparis Kornisii, Dionysii Banfii, Joannis & Stephani Torma, Michaëlis Telekii, Stephani Alvincii, Stephani Ebenii, Joannis Domokosii, Stephani Székeli, Georgii Kapii, Balthasaris Macskási, Wolfgangi Betlenii, Joannis Szentpalii & aliorum: sed imprimis bis mille Germanis à Montecuculo submissis erectus, & à Fortuna invitatus, hyberno tempore in Transilvaniam emergit, atque anno 1662. Apasium Szegešvarini obsidet, ubi inu-

tiles

tiles fatali cunctatione cum moras ne-
 cit, ab evocatis per Apasium Turcis,
 in ipso praelii ardore, proditione Du-
 cum cum hoste colludentium, à Pro-
 vinciali milite desertus, in fuga lapsu
 equi in terram excussus, & ab inse-
 quentibus obtritus, Calvinii ritibus in-
 nutritus interiit. Is, qui caput mortui,
 Apasio attulit, quod Adrianopolim con-
 tinuò delatum, integrum dono pagum
 accepit.

Post Keménii interitum Princeps A-
 pafius celebratis Górgénii Comitibus,
 multos Optimates, capita factionis Cæ-
 sareæ proscripsit, fortunis unà cum Si-
 mone Keménio interfecti Principis fi-
 lio, privavit. Consultatum insuper est,
 de arcibus è manibus Germanorum e-
 ripiendis. Ineunte Majo obsessa à Tran-
 silvanis & Turcis Claudiopolis, Præ-
 fecti Davidis Rhedani fortitudine &
 sagacitate, nam Civium intestina con-
 spiratio castigata est, Cæsari servatur:
 subinde Schneūdavii copiarum Ducto-
 ris adventu obsidione liberatur. Cæ-
 teræ demum arces, Gyalu, Kõvari-
 um, Samos-Ujvarium, quæ cum adjun-
 ctis agris eâ parte præsidio Cæsareo
 tenebantur, firmatæ sunt. Interea A-
 pafius

pafius modico recreatus refpirio, De-
 cefforum infelicitate in jacente & ex-
 haufia Patria agrè imperabat, & quan-
 quam per Cæfareos illi, quieto effe-
 licuerit; inexplebili tamen Kucfuci Paf-
 fæ avaritiâ exhaustus, affiduis Barbaro-
 rum minis exagitatus, precariò & fer-
 vili more Remp. adminiftrabat. Dum
 ita tota Tranfylvania calamitatibus pre-
 mitur, magnum repentè, ufitatò jam
 potentiorum Nobilium vitiò, malum
 domi enatum eft, quò Nicolaus Zo-
 lyomius, imperandi cupiditate abre-
 ptus, afflictam ac diminutam Provin-
 ciam, ampliùs imminutum ibat. Is
 namque memorabili flagitio Hunyadi-
 enfem ditionem, amplam illam ac fer-
 tilem Tranfylvaniæ portionem, Turcis
 detulerat, & per literas ac internun-
 cios largis promiffionibus aures Diva-
 ni impleverat, fi Principatûs dignita-
 tem fibi addiceret; fed detectò opi-
 nione citiùs malo, illud fic abire Or-
 dines non fufinuère. Proditor, cùm
 fe à nefario scelere expedire non pos-
 fet, vinctus in Fogarafiensem carce-
 rem detrufus eft. Infequente anno
 1663. cùm Sultanus in bellum adver-
 fus Leopoldum Imp. exæftuaret, va-
 rias

rias belli causas fere è Transilvania petiit, cujus aliquot arces & oppida Germanus miles etiamnum tenebat: Vezirio itaque inferendi in Hungariam belli Provinciam attribuit, qui mediâ æstate cum Asiatico exercitu, decem insuper Tartarorum millibus, tùm Moldavis ac Valachis stipatus, belli clasticum cecinit; sed Apafius quoque mandatum à Turca acceperat, ut omnium Nobilium viribus, & qui arma capere possint, adversus Germanos pugnaturus, profectiorem in castra maturaret, quàm Kucsucus Passa ferociter indies adurgebat. Porro graviter Princeps animo angebatur, cùm ex Georgio Valachia Vajvoda intellexerat: eò hæc fine agi à Barbaris, ut perditis hoc bello Transilvanis, & si qui caput discrimini subduxissent, comprehensi ac vincti procul in Asiam traducantur: vacuum subinde viris Provinciam Barbari infideant, Turcicóque Imperio subjiciant. Huic itaque ultimo avertendo malo, maximis Princeps atque Ordines curis cruciabantur: quo nimirum consilio, destinato Patriæ excidio occurrerent? quâ ratione suam cunctationem protelarent? grandi ergo

Kucsu-

Kucfucus Passa auro perſualus, ut brevi ſecuturos præcederet; At Tranſilvani ita longè à Barbaris ſejuncti, arma in Hungariam intulerunt, ut ſimulatô hoc ſuô obſequiô, gentis ſervitutem & iram Vezirii evaſerint. Imò ut gratam rem civibus Apafius faceret, dum odiis ac injuriis, Militumque tranſfugio, in Provincia nunc hâc, nunc illâ parte exinanitâ certabatur: unum in miti ac minimè cruento Regimine, magnum feciſſe opus legitur; quippe cum Romano Cæſare in inducias deſcendit, bellô ſenſim (elusâ à Turciſ ſpe pacis) in Hungariam derivatô; quod invictis armis, & ſecundiſſimis auris progreſſa Auſtriacorum Fortuna, Hungarorum Fidelitate, feliciter demum terminavit.

Post Michaëlem Apafium non malum Tranſilvaniæ Principem, Provincia communi Ordinum voto, magnâque Gentis felicitate, ad Regem Hungariæ rediit, per Regium Gubernium poſthac adminiſtranda. Multi Scriptores Andream Bathorium Cardinalem & Moſen Siculum, prælio Vajvodarum Tranſalpinæ deviſtos ac cæſos, veluti & Michaëlem Apafium hoc nomine ſecundum,

cundum, Transilvaniæ Principibus non annumerant ; hunc postremum tamen quædam Chronica ad annum 1684. inter Principes Daciæ retulit. Qui Regio in Transilvania Gubernio præest, Provinciæ GUBERNATOR appellatur, estque si Militaria demas, in Civilibus Vicaria Principis Potestas. Eorum Nomina ita habent :

I. Michaël Teleky S. R. I. Comes, juxta Vicum Tórszegh, à Corona duobus milliariis distito, acceptis in prælio 23. vulneribus, in eodem vico obiit. Gubernavit ab anno 1690.

II. Georgius Bánfi de Loffoncz. 1694.

III. Comes Sigismundus Kornis L. B. de Góncz - Ruszka. Actualis Intimus Cæsareo - Regiæ Majestatis Consiliarius. Gubernavit ab Anno 1713.

IV. Excell. ac Illustriss. Comes JOANNES HALLER L. B. de Hallerkö. Cæsareo - Regiæ, nunc verò Regiæ Hungariæ & Boëmiæ Majestatis Camerarius, Actualis Intimus Consiliarius &c. Cujus Gubernio Dacia felix est ! Ab anno 1734. fortunatè perennat.

NOMINA *ET* SERIES REGUM HUNGARIÆ,

I.

S. STEPHANUS de Progenie Ducis Geyza five Győző, id est; Victor. Primus Rex & Apostolus Hungarorum. Coronatur Anno 1001. Fundat Archi-Episcopatum Strigoniensem & Episcopatus 10. Coloczensem, Agriensem, Transilvaniensem, Quinque-Ecclesiensem, Wesprimiensem, Bachiensem, Csanadiensem, Jaurinensem, Vaciensem, & Varadinensem. Huic nimirum Fundamento, veluti Petræ, D. ac Primus Rex Stephanus, universam Apostoli-

stolici Regni felicitatem inniti voluit. Divinitus edoctus : nihil decedere Reipublicæ , dum Viris Deo dicatis , an magis Deo ipsi Bona tribuuntur. Ab hoc Rege Lex omnium prima statuta est : Ut Reges Hungariæ esse non possint , qui Catholici non sunt. Idem statuit Articulus II Anni 1723. Moritur Anno 1038. ipso die B. M. V. in Cœlos Assumptæ : quô per Apostolicum Nuncium , Albæ Regalis Angelicâ Coronâ incinctus est.

II.

PETRUS. Teutonicus , Venetiis ex Sorore S. Stephani Regis genitus , Coronatur An. 1038. Privatur ob crudelitatem Coronâ 1041. Restituitur & Coronatur secundò 1044. Privatur oculis & Albæ Regalis moritur 1047. Quinque-Ecclesiis in Cathedrali Ecclesia à se ædificata sepultus est.

III.

ABA , è Sorore S. Stephani ,
G 2
Anno

Anno 1041. Coronatur. In pago Chaba prope Tibiscum , ob crudelitatem interemptus est Anno 1044. Conditus est in Monasterio Sár , à se extructo.

IV.

ANDREAS I. Endre dictus , Anno 1047. Regis hujus indultu, relapsis multis ad Idololatriam Hungaris , S. Gerardus cum sociis Martyrio Coronatus est. Subinde ferio vitam emendavit , demum post infelicem cum Fratre ad Tibiscum Pugnam , fugitivus in sylva Bakony moritur 1059. Sepelitur in Coenobio Divi Aniani à se constructo in Thihon juxta lacum Balaton.

V.

BELA I. Vox est Hungarica , quæ Adalbertum significat. Fuit Frater Andreæ Regis. Coronatur 1059. Moritur 1063. à collapsio throno collisus.

VI.

SALAMON , Andreæ Regis filius,

lius, anno 1063. Coronatur. Corona privatur 1073. In Eremo moritur 1076. Polæ in Istria jacet.

VII.

GEYZA I. S. Ladislai Regis Frater, & Belæ Regis filius 1073. Coronatur. Patriæ Pater dictus. Moritur 1076. In Vaciensi Ecclesia à se extructa sepultus est.

VIII.

S. LADISLAUS, 1076. Coronatur. Primus oblatos Romani Imperii fasces respuit. Moritur 1095. quô Varadini in Ecclesia à se extructa conditus est.

IX.

COLOMANUS, Kõnyves Kalman dictus, Coronatur 1096. Hic devictos à se Venetos utrâque Dalmatia exuit. Boleslai Polonorum Ducis filiam anno 1108. Sibi desponsat, & Scepusiensem terram Polonicæ tunc ditionis, dotis loco, Hungariæ in perpetuum adjicit. Sub hoc Rege Decretorum libro 2. cap. 15. longè ante tem-

pora Tridentini Concilii, clandestinum Matrimonium, Regni lege prohibitum est. obiit anno 1114.

X.

STEPHANUS II. Colomani filius. Coronatur 1114. Cunctis vicinis Gentibus formidabilis. Ante mortem Monachum induit. Moritur 1131. & Varadini tumulatur.

XI.

BELA II. à Colomano oculis privatus. Coronatur 1121. Populus sexaginta octo Barones, quorum Consilio excæcatus fuerat, crudeliter interemit. Per Helenam Conjugem, dotis nomine, Ramam Serviæ partem, factus Rex Ramæ accepit. Hæc nunc trans Drinum fluvium in Bosnia quærenda est. Moritur 1141.

XII.

GEYZA II. Belæ cæci Primogenitus. Coronatur anno 1141. Pii ac Victoriosi nomen meritus. In Transilvania Saxones statuit. Nitriensem Ecclesiam, è Collegiata Cathe-

Cathedralem constituit, veteremque Infulam, quam Barbari dudum protriverant, auctâ dote restituit. Moritur 1161.

XIII.

STEPHANUS III. Geyzæ filius. Coronatur 1161. Veneno Stephani IV. Patru sui enectus. Hungaris triennale tributum remisit. In Strigonienfi Basilica anno 1173. tumulatur.

XIV.

LADISLAUS II. Belæ cœci filius. Vivente Stephano III. perfidiosus Coronatur, & eodem anno 1173. moritur. Albæ Regalis sepultus.

XV.

STEPHANUS IV. Itidem Belæ cœci filius, iisdem usus suffragatoribus, quibus Ladislaus frater, versante Stephano III. in Dalmatia, Coronatur 1161. Subinde à Stephano III. acie devictus, quem ipse tamen toxico confecit; eodem anno 1173. receptâ Coronâ,

post unum mensem in Zemlin moritur, & Albæ Regiæ tumulatur.

XVI.

BELA III. Geyzæ secundi filius & Stephani Tertii frater. Coronatur 1173. Publicæ Securitatis Vindex, à Latronibus Regnum severissimè vindicavit. Patriæ Pater nulli secundus. Polonos & Venetos domuit. Sub hoc Rege, Claudiopolis & Segesvarinum, in Transilvania à Saxonibus ædificatur. Claudiopolis, sic primùm dicta est, circa annum 1600. Nam priùs Clus, dein Colus, demùm Colosvarum vocabatur. Moritur anno 1196. Albæ Regalis tumulo illatus est.

XVII.

EMERICUS sive HENRICUS Belæ tertii filius. Coronatur vivente Patre, 1196. Hoc regnante Coronam & Szaszváros in Transilvania Saxones condunt. Rex Cibinii Præposituram ac Canoniorum Collegium statuit. Agriæ
anno

anno 1200. Moritur, ibidemque
regiâ magnificentiâ sepelitur.

XVIII.

LADISLAUS III. Emerici filius,
Coronatur 1200. Mense Augusto,
In ortu sui Regni, Viennæ Austriæ
anno 1201. occidit, & Albæ Re-
giæ tumulo infertur.

XIX.

ANDREAS II. Hierosolymitanus
dictus. Filius Belæ tertii. Anno
1201. Coronatur. Cum Hungaris
& magna Saxonum Transilvanien-
sium Cruce signatorum multitudi-
ne, ut Votum impleret, quod Pa-
ter ejus Deo voverat, ad partes
Syriæ anno 1217. transvectus, plu-
rimis locis occupatis, post obten-
tam de Saracenis Victoriâ, Pale-
stinæ Triumphator, terrestri itine-
re in Patriam revertit. Genuit S.
Elisabetham. Eo regnante Saxo-
nes anno 1206. Bistriciam in Tran-
silvania condunt. Moritur 1235.
illatus est Cryptæ in Cœnobio Eg-
res Cisterciensium à se exstructo

juxta Marusium amnem, quod sub
Bela IV. Filio ejus à Tartaris e-
versum est.

XX.

BELA IV. Coronatur 1213. vi-
vente Patre, à quingentis Tarta-
rorum millibus unà cum Boleslao
Poloniæ Rege, exul errare per
Dalmatiam debuit, quo tempore
Transilvania quoque eversa est.
Post triennium rediit. S. Margari-
tam genuit. Singularis Cultor Dei
Genitricis extitit. Anno 1275.
Moritur.

XXI.

STEPHANUS V. Belæ IV. Filius
regnante Patre, anno 1275. Co-
ronatur. Ottocari & Bambergem-
fium arma Victor retudit. Bulga-
ros domuit. moritur 1278.

XXII.

LADISLAUS IV. Stephani dege-
ner Filius, Coronatur anno 1278.
Ottocarum delevit : Austriam Ru-
dolphi cedit, à devictis Cuma-
nis, Chunius dictus; sed Cumana
mol-

nâ mollitie enervatus , ab Ecclesia rejectus , in Kôrós-Szeghienfi pugna , à Cumanis anno 1290. interfectus , à nullo deploratus , tumulto caruit.

XXIII.

ANDREAS III. Nepos Andreae II. anno 1290. Coronatur. plurima à suis alter Jobus perpeffus , dum intestino Rebellium ferro , difsectum lugeret Regnum , Moritur An. 1301.

XXIV.

WENCESLAUS Bohemiae Rex ab Hungaris Coronatur An. 1301. moritur 1308.

XXV.

OTHO Bavarus. Coronatur 1305 Post tolerata vincula in Dacia , Coronâ privatur 1308.

XXVI.

CAROLUS I. Italus Caroli Martelli Regis Siciliae Filius Coronatur 1310. Vifsegradi Moritur 1342. & Albæ Regalis tumultatur.

XXVII.

LUDOVICUS I. Caroli I. filius ,
Coro-

Coronatur 1343. Ejus Frater, Andreas Rex Siciliae, conscia forte Conjuge strangulatur. Dalmatiam à Venetis, armis vindicat. Lauros innumeras Victor messuit in Italia, Bohemia, Polonia, Lithuania, Croatia, Dalmatia, Apulia, Sicilia, Dacia, Valachia, Tartaria &c. Præter Togatos, Romam subeuntem, obvii centum Urbis Principes Hospitem salutant. Pius audiit, dum Aquisgrani & Cellis in Styria, Marianos thesauros locupletavit. Hungariam totos 40. annos, Domi in pace habuit, Hebræos totò Regnò exulare jussit. Moritur 1382. Albæ Regalis tumulatur.

XXVIII.

MARIA Ludovici Filia, Rex Coronatur 1382. Joannis Horvathi Bani Croatiae impio scelere in Carcerem conjicitur : Coronâ privatur, 1384. è carcere ad Solium rediit, dum Sigismundum Bohemiae Regem, thori & Throni socium admisit. Moritur 1392.

XXIX.

XXIX.

CAROLUS II. Andreae Apuliae occisi Regis Filius , à Stephano Daciae Wajvoda in Hungariam evocatur , Parvus dictus , Mariae Sceptrum dolo occupavit. Coronatur 1384. Graviter vulneratur Budae à Blasio Forgach, & in Carcere moritur 1385.

XXX.

SIGISMUNDUS Caroli IV. Imperatoris Filius , à Ludovico I. in hæredem adoptatus , in Regem Hungariae coronatur 1387. Horvathum Croatiae Banum capit , & Quinque - Ecclesiis dirò supplicio necat. Sub hoc Rege , primum Turcae in Syrmium ingressi , quos Stephanus Daciae Wajvoda evocaverat : à praelio cum Bajazete ad Nicopolim infelix fuit : imò post 12. praelia cum variis hostibus habita , nullam Rege dignam lauream tulit ; annis licèt 50. regnârit. Mortuo Wenceslao fit Rex Bohemiae. Causâ tollendi Schismatis,

matis , Galliam , Angliam , & Hispaniam invisit. In Constantienſi Concilio 1414. in Miſſa Pontificis, Diaconi veſte indutus aſſiſtit, & Evangelium recitat. Anno 1433. ab Eugenio Romæ aureâ Coronâ Imperator inauguratur. Tredecim in Scepuſio oppida Regi Poloniæ pro octoginta novem Millibus Imperialium in pignus dat. Znojma in Moravia moritur, 1473. & Varadini tumulatur.

XXXI.

ALBERTUS Sigismundi Imperat. Gener, ex Auſtriaca Domo primus, Hungariæ Rex , Coronatur 1438. eodem anno fit Rex Bohemiæ & Rom. Imperator. Ex eſu Peporum in Hungaria moritur 1439.

XXXII.

LADISLAUS IV. Poſthumus Alberti Filius , inter vagitus infans Coronatur 1440. Joannes Corvinus fit Gubernator Hungariæ , qui præter innumeras laureas , Mahometem , Byzantii anno 1453. expu-

expugnatorem, ad Belgradum vicit & in pectore vulneravit. Ejus filios, mortuô Patre, Ladislaum ad securim Rex damnat: Mathiam in Vincula conjicit. Peractâ tragœdiâ, Rex mittit Pragâ 700. auratos Equites & 400. Matronas ac Virgines, pro sponsa in Gallias; sed mors nuptias prævertit, & ipsô, quô Ladislaus Corvinus, uno ab hinc anno, cæsus est die, moritur. 1457.

XXXIII.

ULADISLAUS I. ex Duce Lithuanie Coronatur in defectu Coronæ Lypsanis D. Stephani Regis, 1440. dum Regina Elisabeth cum Corona & Ladislao Posthumo filio ad Fridericum Imp. clam abiit. In Pugna fortiter dimicans ad Varnam interiit 1444. Fuit frater Regis Poloniæ.

XXXIV.

MATHIAS Corvinus è vinculis ad Solium evectus, Coronatur 1464. Titulo brevi ac modesto passim utebatur.

tebatur , nimirum : *Nobilis Dominus Rex*. Ævo hoc Titulorum prærogativâ , immane quantum assurgere plerosque videmus. Adeò quidem , ut jam & Mulieres & Pueros Titulorum ambitio afflaverit. Ita decrefcente Christianâ simplicitate ac Modestiâ , imò declinante Potentiâ , crescit tamen Ambitio. Quinquies de Cæsare Friderico , decies de Turcis triumphavit. Casimirum Bohemiæ Regem semel à Corona , bis vastatores à Regno Bohemos abegit. Mysiam , Silesiam , Lusatiam , Moraviam , partemque Austriæ , Sceptro suo subjecit : Dacos ac Moldavos domuit. Moritur Viennæ 1490.

XXXV.

ULADISLAUS II. Rex Bohemiæ, Casimiri Poloniæ Regis Filius, Coronatur 1490. Fratrem Albertum Hungariam eripere volentem & in prælio captum, liberè dimittit. Rex *Dobsre* dictus, Ejus jussu

jussu Stephanus Werbőczius jura Regni in tres Libros redegit. Moritur 1516.

XXXVI.

LUDOVICUS II. Uladislai Filius coronatur 1509. etiam in Bohemiæ Regem. Sub hoc Rege 1518. initia Lutheranorum facta sunt. Cum Proceribus Regni in Mohacsiensi clade interiit 1520.

XXXVII.

JOANNES ZAPOLYAI è Comite Scepusiensi & Transilvaniæ Wajvoda fit Rex, Coronatur 1526. Privatur Regno 1527. Post concussum ingenti motu, ac divisum Regnum, restituitur 1530. Moritur 1540. & Albæ Regalis tumultatur.

XXXVIII.

FERDINANDUS I. Archidux Austriæ Caroli V. Frater & Rex Bohemiæ. Coronatur in Regem Hung. Budæ 1527. Contra Protestantes cum Carolo V. Imp. feliciter pugnat: ab Hungaro Quinque-Ecclesiensi

fiensi Josepho Lakani , Saxoniae Dux vulneratur & capitur. Anno 1534. Calvinus sui dogmatis initia posuit. Isabella Vidua , Transilvaniam & Sacram Coronam Ferdinando coacta cedit. Anno 1545. die 13. Decem. inchoatur Concilium Tridentinum. Carolus V. Imperatoriam Dignitatem resignat , & Ferdinandus I. ex Rom. Rege fit Imperator. Michaël Servetus novi Arianismi auctor , Genevæ auctore Calvino Vivus exuritur; ejus tamen Dogmata Valentinus Gentilis & Geor. Blandrata subinde per Transilvaniam disseminârunt. Anno demum 1564. Ferdinandus Sanctissimè obiit.

XXXIX.

MAXIMILIANUS Ferdinandi I. Filius , Coronatur 1563. Fit Rom. Imperator. Turcæ varias arces in Hungaria & Croatia occupant , plures Ditiones evastant. Comes Nicol. Zrinius cum Szigethana arce gloriosè occumbit. Fame & Peste

Peste multa mortalium millia intereunt. Stephanus Bathorius Maximiliano Sceptum Poloniæ præripit, cui Ratisbonæ in Comitibus cætera quoque sceptrum, Mors abstulit 1576.

XL.

RUDOLPHUS Vivô Patre Maximiliano, 1563. Coronatur. Ab Amurathe anno 1582. Constantinopolim cum cæteris Europæ Regibus ad circumcissionem Mahometis, filii Amurathis invitatur. Duravit solennitas, ludi & spectacula diebus 40. Exortâ inter Legatos Hungariæ & Galliæ lite, de digniore loco occupando: Turca Hungarum ea de Causa Gallo præposuit; quòd Rex Hungariæ, pluribus quàm Rex Galliæ, præesset Regnis. Pestis & Terræ motus passim sæviunt, bellum cum Amurathe, gravi Christianitatis malo, fervet. Jaurinum Turcis deditur. Michaël Telekessius, primæ in Hungaria Profapiæ ultimus

H 2 hæres,

hæres , ob publica latrocinia, Pofonii in Comitibus Rudolphi Cæfaris juffu , publicè decollatur. Idem Cæfar Coronam Hungariæ Fratri Mathiæ Archiduci cedit 1608.

XLI.

MATHIAS II. Coronatur 1608. Fit Rex Bohemiæ & Rom. Imperator. Sub hoc Rege Nicol. Iftvanfius Scriptor , anno ætatis fuæ 80. 1. April. obiit. Rex Strigonium , Novigradum , Vaciam , Hatvanum , & cum Tata Jaurinum ac Albam-Regalem Turcis eripit, in proverbio habuit : nullam tantopere Coronam , fuum gravare Caput , ac Hungaricam ; quia nimirum plura Acatholicis in Hungaria indulgere debuit , quàm voluit. Lutherani 1617. fui Evangelii primum sæculum , Disputationibus ac Conviviis celebrant , quâ ratione Novitatem fuæ Fidei publicè profefli funt. Mathias 1619. ætatis fuæ 62. Viennæ Moritur.

XLII.

XLII.

FERDINANDUS II. Rex Bohemiæ, Posonii 1618. Coronatur. Cometa horrificus lucet sub Comitibus Posoniensibus. Fit Imperator. Prægæ tumultuantur Protestantes. Martem & Catonem indutus, Britannos domat, Danum inclinat, vincit Fridericum Palatinum Rhæni & Gustavum Sveciæ Regem. Pius audit, & illud à Crucifixo : *Ferdinande non te deseram!* Anno 1637. Rex Apostolicus, vitæ Catholicus, moribus Christianissimus Viennæ obiit.

XLIII.

FERDINANDUS III. Coronatur 1625. Fit Rex Bohemiæ & Rom. Imperator. Reducit ad obsequium Bohemiam & Moraviam, fortiter sæpius Svecis resistit. Anno 1638. Varadini Sepulchrum S. Ladislai à Calvinianis violatur, & thesauros in eo inventos, Georgius I. Rakoczius, Transilv. Princeps violenter aufert. Ferdinandus

duſ inſignis Mariani Cultûs Promo-
tor , 1657. piè moritur.

XLIV.

FERDINANDUS IV. Coronatur
1647. fit Rex Bohemiæ & in Re-
gem Romanorum 1653. eligitur.
Anno ætatis 20mò. Auguſta Inno-
centia , fit Mortis Spolium & è
Solio 1654. in tumulum defertur.

XLV.

LEOPOLDUS I. cognomine Ma-
gnus , defuncti Ferdinandi IV. Fra-
ter , ex designato Paſſavienſi Epi-
ſcopo , Poſonii 1655. Coronatur.
Fit Rex Bohemiæ & Imperator.
Viennam ab obſidione Cæſis Tur-
cis liberat. Hungariam, Sclavoni-
am , Tranſilvaniam , è Turcarum
jugo ſolvit. Anno 1693. 16. Aug.
Deo votum de Eccleſiis per Hun-
gariam & Parochiis inſtaurandis ,
dotandis , publicè facit. Anno in-
ſequente in favorem Græci Ritûs
Sacerdotibus , Romanæ Eccleſiæ
unitis in Tranſilvania, Diploma tri-
buit. Piè moritur 1705.

XLVI.

XLVI.

JOSEPHUS I. Coronatur 1687.
Fit Rex Bohemiæ & Rom. Imperator à Cæsis hostibus Italicus, Gallicus, dici meruit. Piè moritur 1711.

XLVII.

CAROLUS III. Leopoldi Filius & Josephi Frater. Hispaniarum Rex, in Regem Hungariæ 1712. Coronatur. Rom. Imperatorum Potentissimus, Rex simul Bohemiæ &c. à Cæsis hostibus Germanicus, Italicus, Hispanicus. A stratis Barbaris, Eugenio Exercituum Duce, Temesvaro & Belgrado captis, Danuvio, Savo, Aluta receptis, Pannonicus, Dacicus, Thracicus. Pro securitate Provinciarum Municipiorum æternorum, Albæ Græcæ, Carolinæ, Esszekii, Petri-Varadini, Temesvarii, Orsovæ, Alter Conditor. Cæsar semper Augustus, Pius, Fortis, Justus. Patriæ Pater. Moritur 1740. in Filiabus ac Nepotibus perennaturus.

XLVIII.

MARIA THERESIA Caroli VI. Filia. Jure Hæreditario succedit Patri, & 1740. 20. Octob. Regimen Regnorum auspicatur. 1741. 25. Junii Coronatur in Regem Hungariæ, quô Archi-Ducem Austriæ &c. JOSEPHUM genuit. Anno 1742. in Reginam Bohemiæ, Pragæ inauguratur. A stratis, captis, ac depulsis hostibus, Austriâ liberatâ, Bavariâ occupatâ, Bohemiâ receptâ, Italiâ defensâ, cogitur Sex Europæ Regibus armis resistere. Anno 1743. ultrâ quàm viginti Captivorum Gallorum Millia, suis in Regnis numerat. Hoc bellô Hungari, Croatæ, cunctæque Gentes ac Nationes Domûs Austriacæ hæreditariæ, Militaris suæ Fortitudinis ac Fidelitatis Gloriam, Robur & Nomen, per Europam augent. 1744. 3. Julii sub Carolo Lotharingiæ Duce, Campi Marefchallus Comes Fran. Nadasdius cum Hungaris, Croatis &c.

&c. Rhenum feliciter trajicit ,
& in hostilem ditionem Reginae
Exercitus transit: Cujus Majestati
Fidelium Populorum Votis , Vi-
ctorias , Vitam & Posteritates: Re-
gna & Imperia : Pacem ! & Pacis
fructus advovemus.

*Anno 1760. 29. Novemb. obiit
imperiali & universitatibus
in Theoria. Successit Juv.
phus II.*

NOMINA ET SERIES Ducum, Wajvodarum, Principum, & Gubernatorum TRANSILVANIÆ.

Gyula Dux Transilvaniæ ex Eth-
nico Christianus Catholicus.

Zoltan. Dux Transilva. ex Ethnico
Christianus Catholic.

Bela I. Dux Transil. Cathol. fit Rex
Hungariæ.

Geyza & S. Ladislaus Duces Transf.
Cathol. fiunt Reges Hung.

Almus Dux Transilv. Cathol. fit Rex
Hung. sed Regnum Fratri cessit.

Ladislaus & Stephanus Duces Transf.
Catholici.

Bela Dux Transilv. Cathol. fit Rex
Hungar. *Bela III.* dictus.

Andreas Dux Transil. Cath. fit Rex
Hung. Hierosolymitanus dictus.

Coloma-

Colomannus Dux Transilv. Cathol.
fit Rex Haliciæ.

Bertholdus Dux Transilv. Catholic.

Michiël Wajvoda Transilv. Cathol.
sub Andrea II. Hierosolymit: ut
ex Diplomate dicti Regis Anno
1209. dato, eruitur.

Chák five *Csák* Dux Transil. Cathol.

Stephanus Dux Transilv. Cathol. fit
Rex Hung.

Ladislaus Wajvoda Transil. Cathol.

Filius *Stephani* V. Regis Hung.

Thomas Wajvoda Transilv. Cathol.
Venetorum Domitor.

Andreas Wajvoda Transilv. Cathol.

Tartarorum Domitor, fit Apuliæ
Gubernator.

Stephanus Wajvoda Transil. Cathol.

fit Siciliæ & Apuliæ Guber. Dux
Croatiaë.

Nicolaus Kont Wajvoda Transilv.

Cathol. fit Regni Hung. Palatin.

Nicolaus Wajvoda Transilv. Cathol.

In Valachia occisus in prælio.

Dionysius de Marczal Wajvoda

Transil. Cathol.

Stepha-

Stephanus Csáki Wajvoda Tran. Cat.
Ladislaus Comes de Szolnok Wajvoda Transilv. Cathol.

Stephanus Laczkovicius Wajvoda Transilv. Cathol. Jussu Regis Udvarhelini in Comitibus occiditur.

Stiborius Wajvoda Transil. Cathol. totius Vagi Dominus.

Stephanus de Lossonez Wajvoda Transilv. Cathol. In Valachia occisus in prælio.

Ladislaus Comes de Csák Wajvoda Transilv. Cathol.

Joannes Hunniades Wajvoda Transilv. Cathol. fit Gubernator Hung.

Emericus Bellusi Wajvoda Transilv. Cathol.

Nicolaus Ujlaki Wajvoda Transilv. Cathol. Makoviensis & Sclavoniæ Banus.

Michaël szilagyius Wajvoda Transilv. Cathol. Mathiæ Corvini Avunculus.

Joannes Pongracz Wajvoda Transilv. Cath. Mathiæ Corvini Cognatus.

Joannes Comes S. Georgii & Bózin
Waj-

Wajvoda Transilv. Catholicus.

Sigismundus, & *Bertholdus Elderbachius de Monyorokerék* Wajvodæ Transilv. Cathol.

Nicolaus Csupor Wajvoda Transilv. Cathol. ad Castrum Nagy-Mihaly occifus.

Joannes & *Nicolaus Bathorei* Wajvodæ Transilv. Catholici.

Stephanus Bathorius Wajvoda Transilv. Cathol. fit Curia Regia Judex.

Antonius Sarmasaghi Wajvoda Transilv. Cathol.

Ladislaus Lossonczius de Lelesz Wajvoda Transilv. Cathol.

Bartholomæus Dragfi Wajvoda Transilv. Cathol.

Petrus Comes de S. Georgio & *Bőzin* Wajv. Transilv. Cathol. Curia Regia Judex.

Laurentius de Ujlak Dux Sirmii & Bosnæ, Comes Temesiæ. Wajv. Transilv. Cathol.

Joannes Zapolyai Wajvoda Transilv. Cathol. fit Rex Hung.

Hieronimus Lascus Polonus Wajv. Transilv.

Transilv. Cathol. Veneno à Turcis enectus.

Petrus Perenius Wajvoda Transilv. Lutheranus, in Vinculis periit.

Emericus Cibacus Wajvoda Transilv. Cathol. interfectus.

Stephanus Majlatus Wajvoda Transilv. Cath. in Carcere Turcico periit.

Emericus Balassius Wajvoda Transilv. Cathol. in Exilium mittitur.

Isabella Polona Zapolyæ Regis Vidua. Princeps Transilv. Catholica.

Georgius Martinusius Gubernator Transilv. Præsul Varadiensis & S. R. E. Cardinalis occisus.

Andreas Bathorius Wajvoda Transilv. Cathol. resignavit.

Stephanus Dobo Wajvoda Transilv. Cathol. crebros carceres tulit.

Franciscus Kendius Wajvoda Transilv. Calvinianus Interfectus.

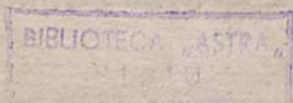
Stephanus Zapolyai aliàs Joannes Sigismundus, Princeps Transilv. Ex Catholico Lutheranus, deinde Arianus factus.

Stephanus Bathorius Princeps Transilv. Cathol.

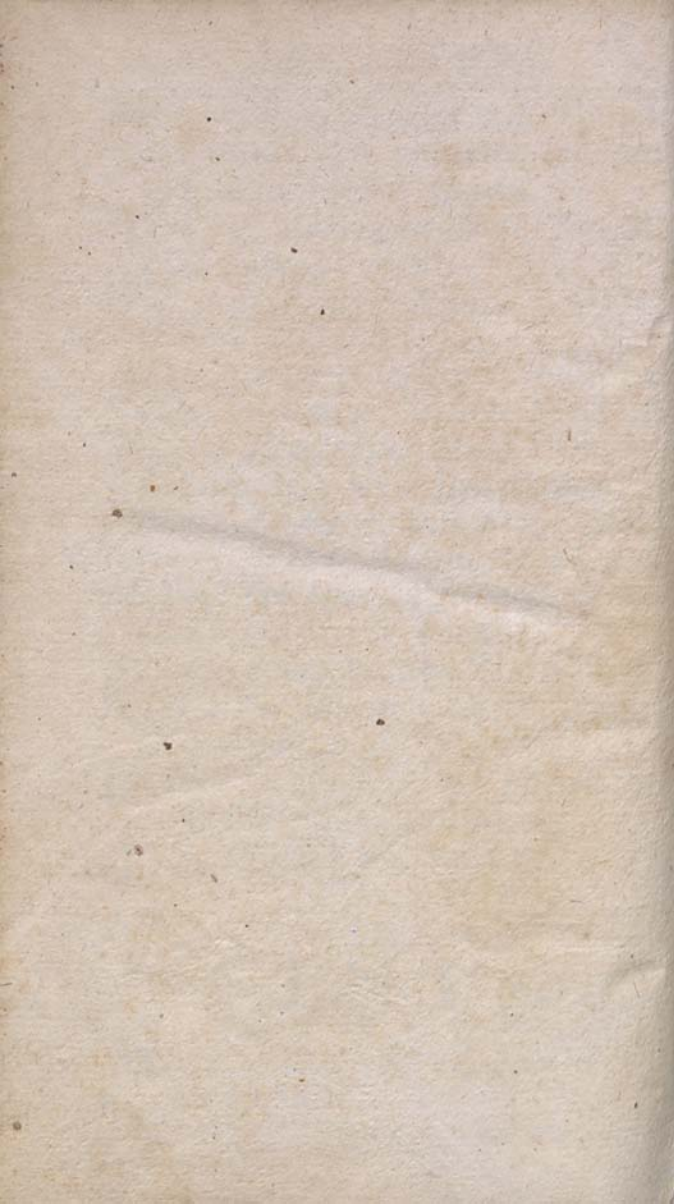
- Cathol. fit Rex Poloniæ.
Christophorus Bathorius Princ. Tran.
 Cathol.
Joannes Geczius Gubernator Trans.
 Calvin. inopinatò moritur.
Sigismundus Bathorius Princ. Transil.
 Cathol. Resignavit.
Andreas Bathorius S. R. E. Cardi-
 nalis. Princeps Transilv. Occisus.
Moyſes Siculus Princeps Transilv. Ex
 Calvin. Arianus. Occisus.
Stephanus Botskajus Princeps Trans.
 Calvin.
Sigismundus Rakoczius Gubernator,
 deinde Princeps Transilv. Calvin.
 Resignavit.
Gabriel Bathorius Princeps Transil.
 Calvin. Interfectus.
Andreas Geczius Reiectus, Calvin.
Gabriel Betlenius Prin. Trans. Calvin.
Catharina Brandeburgica Gabrielis
 Betlenii Vidua, Prin. Trans. Exau-
 thorata. Ex Luth. facta est Cath.
Stephanus Betlenius Princ. Transilv.
 Calvin. Deturbatus.
Georgius I. Rakoczius Prin. Tran. Cal.
 Geor-

- Georgius II. Rakoczius* Prin. Transil.
 Depositus. Ex vulnere accepto
 in prælio, obiit. Calvin.
- Franciscus Rakoczius* Princ. Transil.
 nominatus. Cathol.
- Franciscus Redajus* Princ. Transilv.
 Calvin. Depositus.
- Achatius Barcsajus* Princ. Trans. Ex
 Calv. Puritanus. Deposit. & Interf.
- Joannes Keményius* Princ. Transil.
 Calvin. In prælio Interfectus.
- Michaël Apafius I.* Prin. Trans. Calv.
- Michaël Apafius II.* Prin. Trans. Cal.
- Michaël Telekius* Gubernator Trans.
 Calvin. in prælio occisus.
- Georgius Bánfi* Guber. Trans. Calv.
- Sigismundus Kornis* Gubern. Trans.
 Catholicus.
- JOANNES HALLER Gubernator
 Transilvaniæ Catholicus.
 Vivat! perennet!

FINIS.

180 —

876 121080

18
AST